

פְּרִישֵׁת

לָהּ לָהּ

כל הזכויות שמורות
מותר להעתיק ולצלם ללא מטרות רווח

תלמוד תורה מורשה ירושלים

ת"ד 34055 ירושלים 91340

תוכן העניינים

הקדמה

7.....הַלֵּדַת אַבְרָם לְתָרַח אָבִיו.....

פרק יב

15.....הַלִּיכַת אַבְרָם לְאֶרֶץ בְּצוּי ה'.....

29.....יְרִידַת אַבְרָם לְמִצְרַיִם.....

פרק יג

41.....חֲזַרַת אַבְרָם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהַלִּיכְתּוֹ בָּהּ.....

43.....הַמְרִיבָה בֵּין רוּעֵי אַבְרָם לְרוּעֵי לוֹט וּפְרַדַּת לוֹט מֵאַבְרָם.....

46.....הַבְּטַחַת הָאֶרֶץ לְאַבְרָם וּלְזִרְעוֹ.....

פרק יד

53.....מְלַחְמַת אַבְרָם בַּמְּלָכִים וְהַצֵּלְתוֹ אֶת לוֹט מִהַשְּׁבִי.....

פרק טו

הַבְּטָחוֹת ה' לְאַבְרָם וּבְרִיתַת בְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים.....67

פרק טז

נְתִינַת הָגֵר לְאַבְרָם וּבְפִיּוֹת הַטּוֹבָה שֶׁל הָגֵר.....79

בְּרִיחַת הָגֵר וְהַתְּגִלוֹת הַמְּלֶאךָ אֵלָיָה.....84

חֲזֵרַת הָגֵר וְהַלְדַת יִשְׁמַעְאֵל.....86

פרק יז

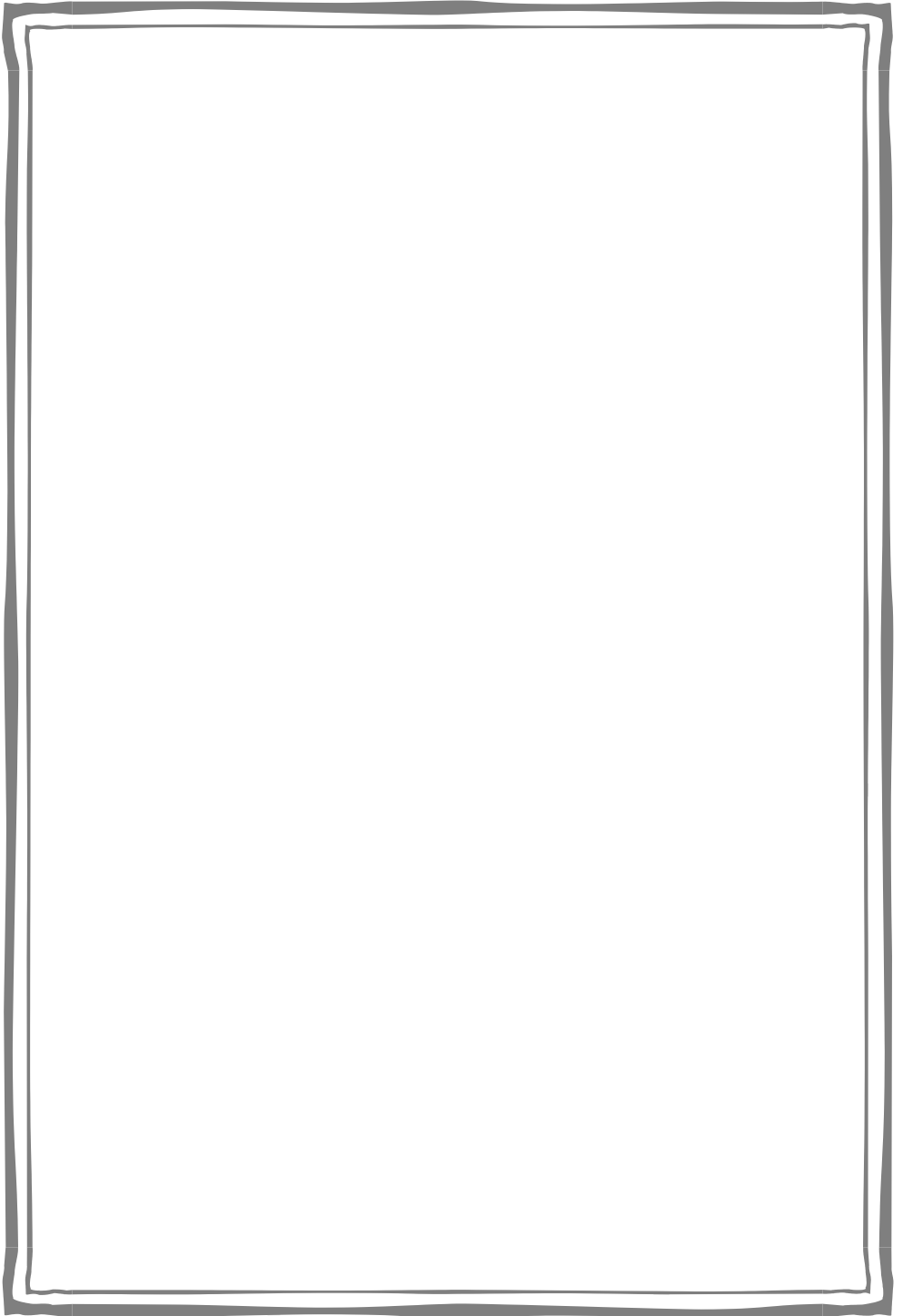
הַבְּרִית בֵּין ה' לְאַבְרָהָם וּבְרִית הַמִּילָה.....93

הַקְּדִמָּה

הַלְּדֹת אַבְרָם

לְתֵרַח אָבִיו

פְּרִשֵׁת לָךְ לָךְ

תְּקִדְמָה: תְּלִדַת אַבְרָם לְתִרַח אָבִיו

”וַיְחִי תִרַח שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֻּלַּד אֶת אַבְרָם”

(פְּרָק יא, פְּסוּק כו)

תִּרַח הָיָה אָדָם נִכְבָּד בְּאַרְצוֹ אֹר פְּשָׁדִים. הוּא הָיָה עוֹבֵד אֱלִילִים, וְכָל בְּנֵי עַמּוֹ הָיוּ כְּמוֹתָיו.

כְּאֲשֶׁר הָיָה תִרַח בֶּן שִׁבְעִים שָׁנָה, נוֹלַד בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ - אַבְרָם.

אַבְרָם גָּדַל וְהָבִין מְעַצְמוֹ שֶׁה' הוּא אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, שֶׁהוּא בָּרָא אֶת כָּל הַיְצִוּוֹרִים, הוּא הַנּוֹתֵן לָהֶם חַיִּים וּמִיטִיב עִמָּהֶם, וְלִכֵּן אוֹתוֹ לְבַדּוֹ צָרִיךְ לַעֲבֹד, אֱלֹהֵי רֵאִוִי לְהִתְפַּלֵּל וְלוֹ צָרִיךְ לְהוֹדוֹת.

וְאִכֵּן כֵּן עָשָׂה אַבְרָם; הִתְפַּלֵּל לַה', הִלַּךְ בְּדַרְכָּיו וַעֲשָׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים, דָּאָג לְבְנֵי אֶרְצוֹ, עָשָׂה עִמָּהֶם חֶסֶד וְהִיטִיב לָהֶם.

אָביו שֶׁל אַבְרָם, תָּרַח, רָצָה לְלַמֵּד אֶת אַבְרָם
לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְאֱלִילִים.

הָאֵם תָּרַח הִצְלִיחַ ?

אַבְרָם הוֹדִיעַ לְאָביו שֶׁהִפְסֵלִים אֵינָם יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת
דָּבָר - לֹא לְלַכֵּת, לֹא לְדַבֵּר וְאֵף לֹא לַעְזֹר לְשׁוֹם אָדָם.

אַבְרָם הִצְטַעַר מְאוֹד עַל כֵּן שֶׁאָביו וּבְנֵי אֶרְצוֹ אֵינָם
מִפִּירִים אֶת ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, אֵינָם מִתְפַּלְלִים
אֵלָיו, וּבִמְקוֹם זֶה מִתְפַּלְלִים לְפָסֵלִים.

אַבְרָם הִצְטַעַר גַּם עַל הַתְּנַהֲגוּתָם שֶׁל בְּנֵי אֶרְצוֹ, שֶׁאֵינָם
דוֹאֲגִים זֶה לְזֶה, אֵינָם עוֹשִׂים חֶסֶד זֶה עִם זֶה, וּבִמְקוֹם
זֶה, הֵם דוֹאֲגִים לְפָסֵלִים, קוֹנִים לָהֶם אֶכָּל וּמִתְפַּלְלִים
אֵלֵיהֶם, אֵף עַל פִּי שֶׁהִפְסֵלִים אֵינָם יְכוּלִים לְהוֹשִׁיעַ.

מָה עָשָׂה אַבְרָם ?

אַבְרָם הִתְחִיל לְלַמֵּד אֶת בְּנֵי עִירוֹ שֶׁה' הוּא אֱלֹהֵי
הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, רַק אוֹתוֹ רָאוּ לַעֲבֹד, וְלוֹ רָאוּ
לְהִתְפַּלֵּל וּלְהוֹדוֹת, עַל שֶׁבָרָא אוֹתָנוּ בְּחֶסֶדוֹ הַגָּדוֹל וְעַל
שֶׁהוּא זֵן וּמִפְרָגֵס אוֹתָנוּ בְּטוֹבוֹ.

אַבְרָם אֵף לָמַד אֶת בְּנֵי הָאָדָם לְאַהֲבֹת זֶה אֶת זֶה וּלְהִיטִיב
זֶה לְזֶה.

למרות רשעותם של בני ארצו, דבר אליהם אברהם
בכבוד ואהבה ובסבלנות רבה.

לאט לאט הצטרפו לאברהם עוד ועוד אנשים, עד
שהצליח ללמד מאות ואלפי בני אדם לירא את ה'.

האם כל בני ארצו של אברהם הפסיקו את מעשיהם
הרעים?

לא. היו אנשים שרצו לתפס את אברהם ולהרגו.

אברהם לא פחד מאותם רשעים, והמשיך ללמד באומץ
ובגבורה אנשים נוספים לירא את ה'. הוא היה הולך
מעיר לעיר וקורא בשם ה'.

מקורות – הקדמה

תרח היה עובד לאלילים - בראשית רבה (לח, יג): "תרח עובד צלמים היה, חד זמן נפיק לאתר [יום אחד הלך למקום מסוים], הושיב לאברם מוכר תחתיו".

אברם הכיר את בוראו - נדרים (לב ע"א): "עקב אשר שמע אברהם בקולי" - בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו. רמב"ם (הלכות עבודה זרה פ"א, ה"ג): "ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו" (יש גורסים ברמב"ם "ארבעים ושמונה", ואכן בבראשית רבה ל, ח, נחלקו הדעות, אם בן שלוש היה או בן ארבעים ושמונה היה).

אברם הודיע לתרח שהפסלים הבל - בראשית רבה (לח, יג): "אמר ליה: מה אתה מפלה בי [אברם אמר לתרח שהפסל שבר את הפסלים האחרים. השיב תרח לאברם: מדוע אתה צוחק עלי] וידעין אינון? [וכי יודעים הן מאומה להבין ולדבר ולהתגעגע – (מתנות כהונה)], אמר ליה [אברם לתרח]: ישמעו אוזניך מה שפיך אומר...".

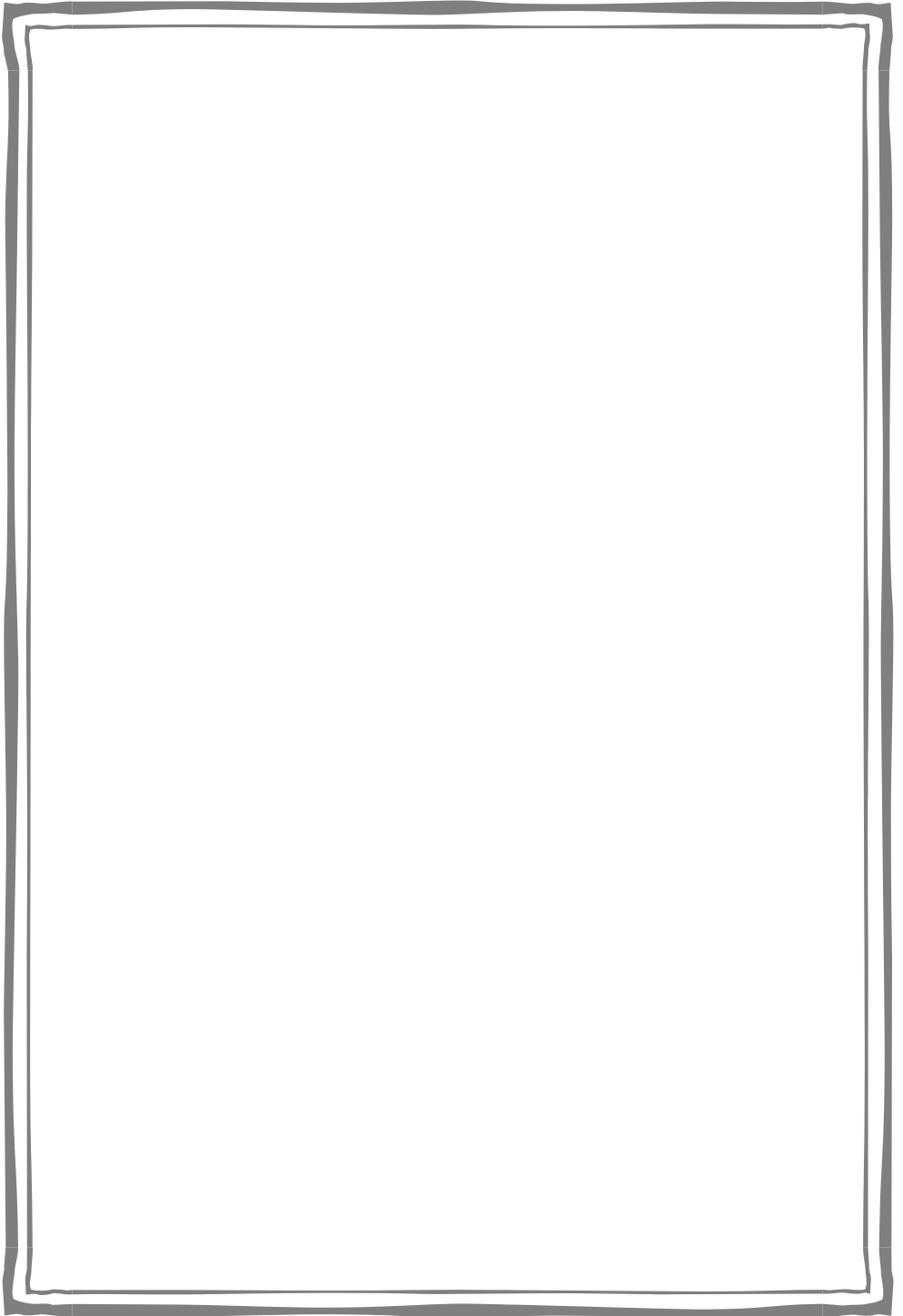
צערו של אברם על בני דורו העובדים לפסלים - הראי"ה קוק בספרו אורות (עמ' קלה): "ומצירים אנו נשמה גדולה ענקית לכל מלא שאיפותיה, את תשוקתה הכבירה לחפש ואור, את צערה החזק, את מכאובה הנמרץ על עלבון התבל, נשמת אברהם - איך היא מתמרמרת בראותה את האשר, את האור המוכן לכל... הרוחב האלקי הקורא להויה... המלא אושר... טוב וגבורה אהבה ונעימות".

אברם למד את הבריות לעבוד את ה' - רמב"ם (הלכות עבודה זרה פ"א, ה"ג): "והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו

ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך... ויצא לחרן והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד... ולו ראוי לעבוד... עד שנקבצו אליו אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם”.

אברם לימד את הבריות לעבוד את ה' מתוך אהבה - ספורנו (יא, יא):
”השתדלות אברהם אבינו יותר מכל צדיקי הדורות שלפניו, לקרא בשם ה', להודיע לבני אדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו, ולמשכם בעבודות אהבת חסד לעבדו שכם אחד”.

היו שרצו לפגוע באברם - על פי בראשית רבה (לח, יג): “אני איני משתחוה אלא לאור, הרי אני משליכך בתוכו”.

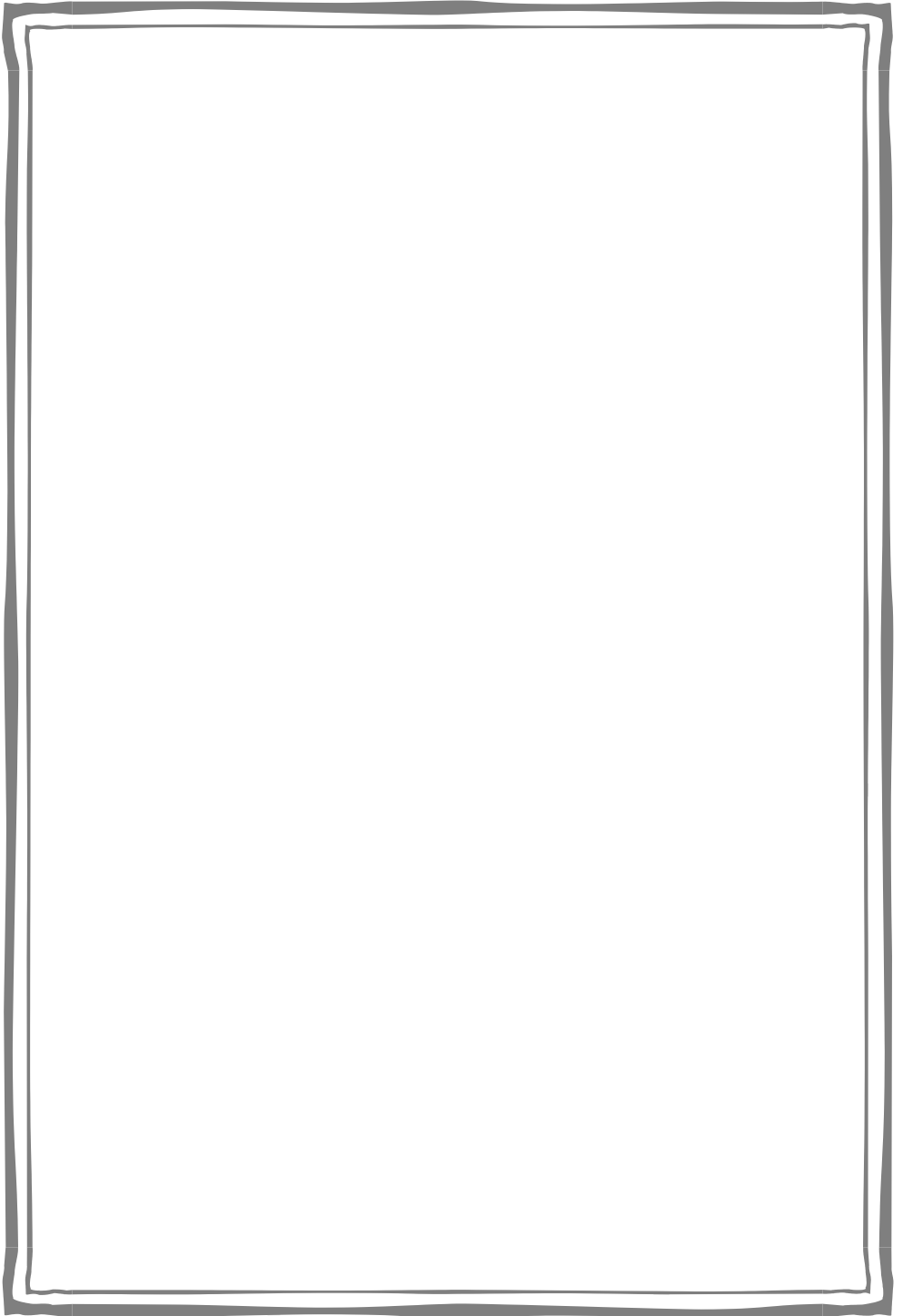
פרק יב

(פסוקים א-ט)

הַלִּיכֵת אֲבָרִם

לְאֶרֶץ

בְּעוֹנֵי ה'

הליכת אברהם לארץ בעווי ה'

(פרק יב, פסוקים א-ט)

בארצו ובמולדתו היה אברהם, והנה נגלה אליו ה':

"ויאמר ה' אל אברהם" (פסוק א)

מכל בני האדם בחר ה' לדבר רק עם אברהם וצוהו:

"לך לך מארצה וממולדתך ומבית אביך

אל הארץ אשר אראך"

📖 "אראך" - אראה לך.

רק את אברהם צוה ה' ללכת אל הארץ אשר בחר.

ה' לא גלה לאברהם את שם הארץ, כדי שאברהם יצפה וירצה מאוד לראות את הארץ המיוחדת מכל הארצות.

כך תהיה לאברהם אהבה וחבה גדולה אל הארץ.

"ואעשה לגוי גדול"

📖 "גוי" - עם.

אעשה אותך לעם רב - ממך ומזרעך יצאו בנים ובנות, משפחות רבות ושבטים חשובים.

הגוי הגדול שיצא ממך יהיה אף חשוב ונכבד מפל
העמים וה' יהיה לו לאלקים.

”ואברכה”

אברך אותך בעֶשֶׂר.

מדוע ברך ה' את אברהם בעֶשֶׂר?

ה' ברך את אברהם בעֶשֶׂר כְּדֵי שְׂאֲבֹרֵם יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ
לְהִיטִיב עִם הַבְּרִיּוֹת, לְהַאֲכִיל וּלְהַשְׁקוֹת עוֹבְרֵי דְרָכִים
וּלְעֹזֵר לְבְנֵי אָדָם.

”ואגדלה שמך”

אגדל שמך וכבודך בעיני כל העמים.

בְּנֵי הָאָדָם יִכְבְּדוּ אֶת אֲבָרָם, וְשָׂמוּ הַטּוֹב יִתְפָּרְסוּ בֵּין
יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ. כָּל־מִי יַעֲרִיכוּ אוֹתוֹ עַל הַתְּנַהֲגוֹתוֹ הַטּוֹבָה
כָּל־פִּי הַבְּרִיּוֹת, עַל חֲכָמָתוֹ וְעַל יִרְאַתוֹ אֶת ה'.

”והיה ברכה”

כל ברכה שיברך אברהם תתקיים.

”ואברכה מברכך” (פסוק ג)

א. בְּנֵי אָדָם רַבִּים יִבְרְכוּ אֶת אֲבָרָם וַיִּכְבְּדוּ אוֹתוֹ מְאֹד.

ב. אֲבָרַךְ אֶת כָּל הַמְּבָרָכִים אוֹתְךָ.

”וּמִקֵּלֶךָ אֶאֱרֹךְ”

אֶקַּל אֶת כָּל מִי שִׁיקַל וַיִּבְזֶה אוֹתְךָ.

רַב בְּנֵי הָאָדָם יִכְבְּדוּ אֶת אֲבָרְךָ, וְהַמְּעַטִּים שִׁיעֲזוּ לְקַלְלוֹ
יַעֲנֹשׁוּ.

”וַנְּבָרְכֶךָ בְּכָל מְשַׁפְּחַת הָאָדָמָה”

כָּל הַבְּרָכוֹת יָבֹאוּ לְעַמִּים בְּזִכּוֹת אֲבָרְךָ, הַגֶּשֶׁם וְהַטַּל
וְשָׁאֵר הַטּוֹבוֹת, הַכֹּל יִהְיֶה בְּזִכּוֹתֶיךָ.

כָּל הָעַמִּים שֹׁגְרִים עַל פְּנֵי הָאָדָמָה יִרְצוּ לִהְיוֹת כְּמוֹ
אֲבָרְךָ, וַיְבָרְכֶךָ אֶת בְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ: ”יִתֵּן ה' וְתִהְיֶה כְּמוֹ
אֲבָרְךָ”.

הָאֵם הִיא עוֹד אָדָם שֶׁקֵּבֵל בְּרָכוֹת רַבּוֹת וְחֲשׁוֹבוֹת מִפִּי
ה', כְּמוֹ אֲבָרְךָ?

לֹא. ה' בָּחַר נֶקַם בְּאֲבָרְךָ וּבְזִרְעוֹ וְהִבְטִיחַ לוֹ וּלְזִרְעוֹ אֶת
כָּל הַבְּרָכוֹת הַחֲשׁוֹבוֹת.

”וַיִּלֶךְ אֲבָרָם בְּאִשְׁרֵי דְבַר אֱלֹהֵי ה'” (פְּסוּק ד')

חֲכַמֵּינוּ לְמַדּוּנוֹ שֶׁלְּאֲבָרָם הִיא קָשָׁה מְאֹד לְקַיֵּם אֶת
צוּי ה'. מֵדוּעַ?

מפני שהיה לאברהם קשה מאוד לעזב את הוריו, את בני משפחתו ואת ארצו וללכת לארץ שאיננו מכיר.

ואולם אברהם התגבר על כל הקשיים וקים את דבר ה' בשמחה.

ולא רק שהתגבר, הוא אף לא התעכב, לא יום ולא שעה, אלא מיד כאשר דבר אליו ה' קם ועזב את ארצו.

"ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה

ביצאתו מחרן"

אברהם כבר היה מבוגר, הוא חי בארצו שנים רבות והתגלגל אליה, ואף על פי כן עזבה מיד כשצוהו ה'.

"ויקח אברהם את שרי אשתו" (פסוק ה)

גם לשרי היה קשה מאוד לעזב את בני משפחה ואת ארץ מולדתה.

ואולם שרי ידעה שה' צוה את אברהם לעזב את ארצו, ורצתה לקים אתו את דבר ה'.

"ואת לוט בן אחיו..."

אברהם לקח עמו גם את לוט, פי רצה להיטיב עם בן אחיו שהיה יתום.

”וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בַחֲרֹן”

למי מתכוונת התורה במלה ”נפש“?

הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בַחֲרֹן, אלו העבדים שקנו אבכם ושְׂרֵי בַחֲרֹן. אבכם ושְׂרֵי קְנוּ עֲבָדִים כְּדֵי שְׂיַעֲזְרוּ לָהֶם לְשֵׁרֵת אֶת אֲרֻחֵיהֶם הַרְבִּיּים.

הם התנהגו בכבוד רב אל העבדים.

אבכם אהב את עבדיו כמו אב האוהב את בְּנָיו ושְׂרֵי אֶהְבֶּה אֶת שְׂפָחוֹתֶיהָ כְּמוֹ אִם הָאוֹהֶבֶת אֶת בְּנוֹתֶיהָ. הם דָּאְגוּ לָהֶם לְאֶכֶל, לְשֵׁתֶיהָ וּלְכָל צְרֻכֵיהֶם.

אבכם ושְׂרֵי גַם לְמַדּוּ אֶת הָעֲבָדִים וְהַשְׂפָחוֹת לְעֵבֹד אֶת ה' וְלַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים טוֹבִים.

העבדים והשפחות אהבו את אבכם ושְׂרֵי אֶהְבֶּה גְדוּלָּה וְרָצוּ לְלָקֵת אִתָּם אֶל הָאָרֶץ, כִּי יוּכְלוּ לְלַמֵּד מֵהֶם דְּבָרֵי חֻמָּה וִירָאת ה'.

אחרי דרך ארפה הגיע אבכם אל הארץ שְׁפָל כִּי צָפָה לְרֵאוֹתָהּ:

”וַיְבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן”

”וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׂכָם...” (פסוק ו)

אֲבָרְכֶם שְׂמֵחַ מְאֹד לְהִתְהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ, לְעִלּוֹת עַל הָרֵיָה וּלְרַדֵּת בְּעַמְקֵיהָ.

”וַיֵּרָא ה' אֶל אֲבָרְם וַיֹּאמֶר

לְזַרְעֶךָ אֲתֵנּוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת” (פְּסוּק ו')

📖 **”וַיֵּרָא”** - נִרְאָה.

בְּאֶרֶץ הַמְּבֻטָּחַת הַתְּגִלָּה ה' לְאֲבָרְם וְהִבְטִיחַ לוֹ שְׁתֵּי הַבְּטָחוֹת הַשּׁוֹבוֹת:

א. שְׂיִהְיֶה לוֹ זֶרַע - בְּנִים וּבְנֵי בְנִים.

ב. שְׂיִתֵּן לְזֶרְעוֹ אֶת הָאֶרֶץ.

אֲבָרְם שְׂמֵחַ מְאֹד עַל הַהִבְטָחוֹת הַשּׁוֹבוֹת שֶׁה' הִבְטִיחַ לוֹ, וּמְרַב שְׂמֵחָה רְצָה לְהוֹדוֹת לָהּ.

”וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו”

אֲבָרְם בָּנָה מִזְבֵּחַ כְּדֵי לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת לַה' וּכְדֵי לְהוֹדוֹת לוֹ עַל שְׁתֵּי הַבְּשׂוּרוֹת שֶׁבִשְׂרוּ: בְּשׂוֹרַת הַזֶּרַע וּבְשׂוֹרַת הָאֶרֶץ.

”וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הִהָרָה מִקְדָּם לְבֵית אֵל” (פְּסוּק ח')

📖 **”וַיַּעֲתֵק”** - עָבַר מִקוֹם. **”מִקְדָּם”** - מִצַּד מִזְרָח.

אֲבָרְם לֹא רְצָה לְהִשָּׂאֵר בְּמִקוֹם אֶחָד.

הוא רצה להמשיך ללכת עוד ועוד בארץ החביבה,
שאותה ה' הבטיח לו ולכל צאצאיו לעתיד.

כך ידעו כל הגויים שבארץ כנען, שהארץ שיכת לו
ולבניו.

”ויט אלה”

📖 ”ויט” - בנה, הקים.

אברהם גדולה אהב אברהם את שרי אשתו, ואף על פי
שהיה עיף מן ההליכה בדרך, הקים תחלה את אהל
אשתו ורק אחר כך הקים את אהלו.

לאהלה של שרה היו באות נשים לאכל, לשותות
וללמד ממנה כיצד ראוי לעבד את ה' ואילו מעשים
טובים לעשות.

”בית אל מים וְהעי מקדם”

📖 ”מים” - מצד מערב.

אברהם ישב בין שתי ערים, בית אל וְהעי, כדי שיוכל
להאכיל ולהשקות את האנשים הרבים שעברו בדרכים,
וכן כדי שיוכל ללמדם כיצד ראוי לעבד את ה'.

”ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה'”

📖 ”ויבן” - בנה.

אֲבָרְכֶם לְלִמַּד אֶת אֹרְחָיו שֶׁה' הוּא הַנּוֹתֵן לָחֶם לְכָל בָּשָׂר,
לוֹ צְרִיכִים לְבָרֵךְ וּבִשְׁמוֹ צְרִיכִים לְקַרְא.

"וַיִּסַּע אֲבָרְם הַלֹּךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה" (פְּסוּק ט)

אֲבָרְם לֹא נִשְׂאָר בֵּין בַּיִת אֶל לְעֵי מִפְּנֵי שְׂרָצָה לְהַמְשִׁיךְ
וּלְהַתְּהַלֵּךְ בְּכָל הָאָרֶץ שֶׁה' הִבְטִיחַ לוֹ וּלְזַרְעוֹ .

הוּא רָצָה גַם לְלַמֵּד אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לְהַפִּיר אֶת ה'
שְׂפָרָא אֶת הָעוֹלָם וּמִיִּטִּיב אֹתוֹ.

בְּאֹרֵי מַלִּים

📖 וַיְבִן - בְּנָה

📖 מוֹלְדֵתְךָ - הָאָרֶץ שְׁנוֹלְדֵת בָּהּ

📖 וַיַּעֲתֵק - עָבַר מִמְּקוֹמוֹ לְמִקּוֹם אֲחֵר

📖 גוֹי - עַם

📖 קָדָם - מִזְרָח

📖 אֲאִר - אֶקְלֵל

📖 וַיִּט - הַקִּיָּם (אֵל)

📖 רְכוּשׁ - הַדְּבָרִים הַשְּׂיָכִים לְאָדָם

📖 נִגְב - דְרוֹם

📖 וַיִּרְא - נִרְאָה

📖 זָרַע - בְּנִים

מקורות לפרק יב (פסוקים א-ט)

פסוק א: הסתרת הארץ מאברם - רש"י: "לא גילה לו הארץ מיד, כדי לחבבה בעיניו".

פסוק ב: פירוש המילים "גוי גדול" - א. עם רב - אונקלוס: "עם סגיו".
ב. עם חשוב - בראשית רבה (לט, יא): "אמר לו - אותה אומה שכתוב בה: 'כי מי גוי גדול', אני מעמיד ממך".

ושם ב"עץ יוסף" מבואר: "מה שנאמר: 'ואעשך לגוי גדול', היינו גדול במעלת החשיבות, והוא 'גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו'".

"ואברכך" - בממון - רש"י.

"ואגדלה שמך" - העמים יכבדוך - רמב"ן: "ושם [בארץ] יגדל שמו ויברכו בו הגויים ההם לא כאשר עשו עמו באור כשדים, שהיו מבזין ומקללין אותו".

"והיה ברכה" - ברכותיו יתקיימו - רש"י: "הברכות נתונות בידך. עד עכשיו היו בידי, ברכתי את אדם ואת נח ואותך, ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ".

פסוק ג: רוב האנשים יברכו את אברם - כלי יקר: "ומה שנאמר 'מברכך' בלשון רבים, ו'מקללך' בלשון יחיד, הורה כי רבים יברכוהו, אבל מקללים לא יהיו רבים, אלא יחידים מוקצים ופחותים, כנמרוד וחבריו, שבטלה דעתם אצל כל אדם".

"ונברכו בך כל משפחת האדמה" - שני פירושים - א. הגויים יברכו את בנייהם שיזכו להיות כאברם - רש"י: "אדם אומר לבנו תהא כאברהם".
ב. העולם יתברך בזכות אברם - תרגום ירושלמי: "ויתברכון בזכותך".
בראשית רבה (לט, יב): "הגשמים בזכותך, הטללים בזכותך".

פסוק ד: **הקושי של אברם לעזוב את ארץ מולדתו מפני שחי בה שנים רבות** - מלבי"ם: "הגם שהיה זקן ויושב בארץ הזאת ימים רבים, שמע לדבר ה'".

אברם הזדרו לשמוע בקול ה' - אור החיים: "אכן כוונת הכתוב להודיע חיבתו של אברם, שלא נתעכב אפילו שעה אחת, אלא בגמר דברי ה' לך לך, תיכף וילך אברם, ולא נתעכב לשום סיבה, ועזב את אביו ומולדתו".

הקושי שבהליכה למקום לא ידוע - אור החיים: "שלא הודיעו המקום אשר יבוא שמה, ואף על פי כן הלך מארצו, וסמך על מה שיודיעהו ה' כשירצה, מבלי חשוב לומר איך אצא מהעיר קודם שאדע המקום, וזה נסיון גדול".

שותפותה של שרי במצוה - בראשית רבה (מא, ב): "כל אותו הלילה היתה שרה שטוחה על פניה ואומרת: 'רבון העולמים, אברהם יצא בהבטחה, ואני יצאתי באמונה [האמנתי ובטחתי בך - מתנות כהונה שם]".

לקיחת לוט כדי להיטיב עמו - על פי בעל הליקוטים (בחומש "רב פנינים"): "ואמר לו [ה' לאברם]: לכל האנשים אתה מתדבק, וללוט בן

אחיך אין אתה מתדבק? ! על כן ויקח אברם את לוט', מחמת שהוא בן אחיו, ויקחהו בדברים טובים".

פסוק ה: "הנפש אשר עשו בחרן" - אלו העבדים שקנו - רש"י:
"ופשוטו של מקרא, עבדים ושפחות שקנו להם, כמו: 'עשה את כל הכבוד הזה'".

אהבת אברם לעבדיו - בעל הליקוטים (בחומש "רב פנינים" כד, לד):
"איש כאברם להיותו אהוב ונחמד לשמים ולבריות".

אהבת העבדים את אברם אדונם - בעל הליקוטים שם: "איש כאברם להיותו אהוב ונחמד לשמים ולבריות, אין צריך לקנות עבדים ושפחות במעות, אלא כל אדם יתרצה להיות לו עבד עולם".

הליכת העבדים אחרי אברם ברצון - רד"ק: "כולם היה לבם נכון ללכת ארצה כנען עם אברם, וכן עשו".

אברם ושורי לימדו אותם תורה - רש"י: "אשר עשו בחרן - שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים, ושרה מגיירת הנשים".

הציפייה של אברם להגיע לארץ ישראל ושמחתו בהגיעו אליה - ילקוט מעם לועז (בראשית א, עמ' רסז): "זה שלא גילה לו הקב"ה בבירור לאיזו ארץ ילך... כי בשעה שמבשרים לו לאדם בשורה טובה ואין מפרשים את טובה מהר, הרי עיניו ולבו תלויים ועומדים, והאדם אומר: מתי אדע מהי הבשורה הטובה? וכשאומרים לו, הוא שמח שמחה גדולה".

פסוק ז: בניית המזבח כדי להודות לה' על שתי הבשורות - רש"י: "ויבן שם מזבח - על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל". ורד"ק כתב: "כטעם הודאה לאל שנראה אליו ובשרו בארץ ההיא שהיא טובה ורחבה, זבת חלב ודבש, שיתננה לזרעו".

פסוק ח: מעבר אברם בארץ מתוך חיבתה - על פי רד"ק: "העתיק משם אהלה ללכת אל ההר... שהיה עובר בארץ לראותה".

נטיית אוהל שרה תחילה - רש"י: "אהלה' כתיב, בתחילה נטע את אוהל אשתו, ואחר כך את שלו".

ישיבת אברם בין שתי ערים - א. כדי לדאוג לעוברי הדרכים - על פי רש"י (כ, א): "כשראה שחרבו הכרכים ופסקו העוברים ושבים, נסע משם". **ב.** כדי ללמד את עוברי הדרכים יראת ה' - ספורנו: "בין שתי עיירות גדולות, למען ירבו הבאים לשמוע בקראו בשם ה'".

הקריאה בשם ה' היא ההודעה שראוי לעבוד את ה' - רמב"ם בהלכות עבודה זרה (א, ג): "והתחיל לעמוד ולקרוא בקול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד... עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר: "ויקרא בשם ה' אל עולם...". וראה גם דברי רמב"ן על פסוק זה.

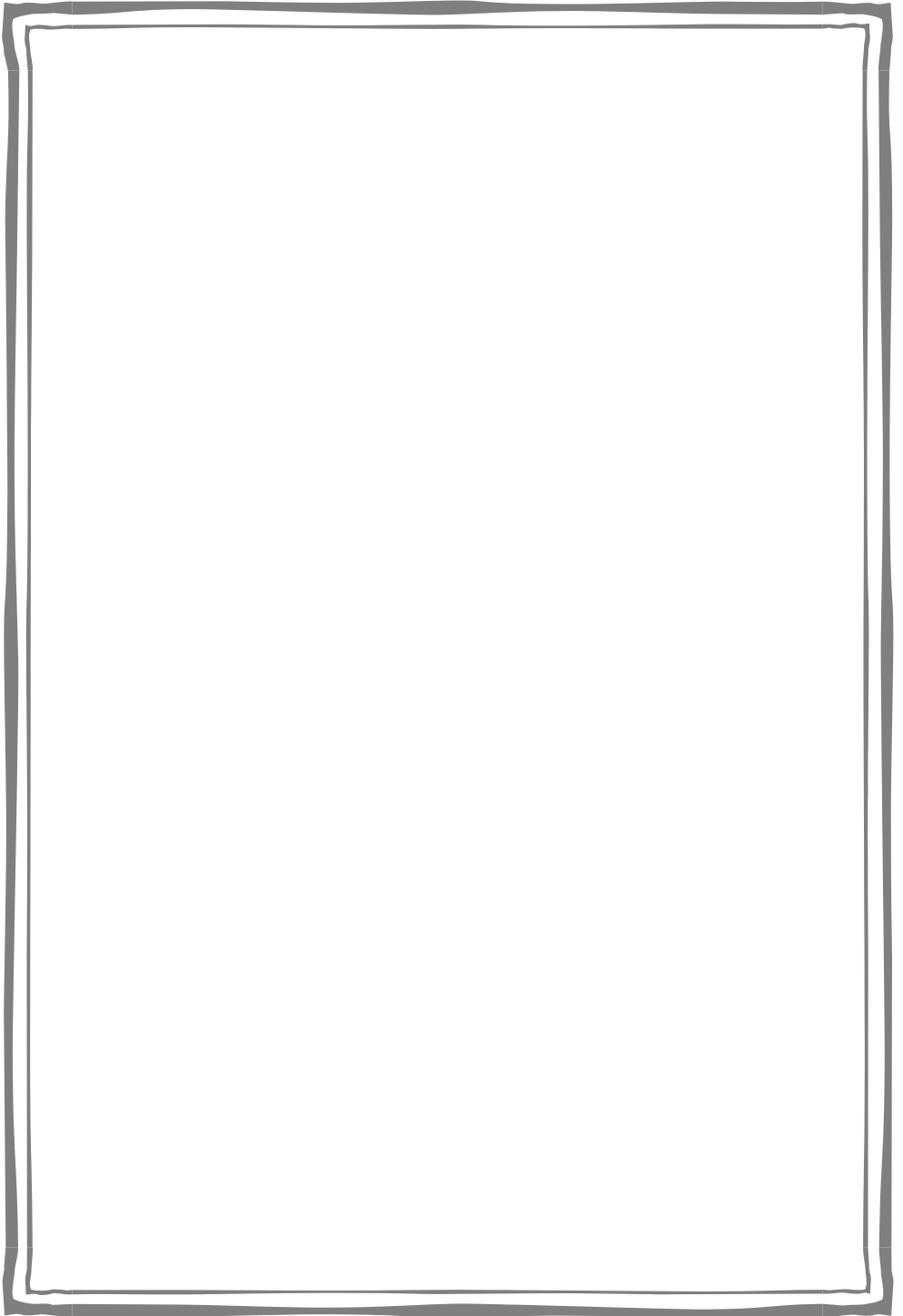

פָּרֵק יב

(פְּסוּקִים י-כ)

יְרִידַת אֲבָרִם

לְמַעַרְיִם

ירידת אברם למצרים

(פרק יב, פסוקים י-כ)

”וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ

וַיֵּרֵד אֲבֹרָם מִצְרַיִם לְגֹר שָׁם

כִּי כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ” (פסוק י)

📖 "כבד" - חזק.

האם ירד אברם למצרים מיד כשהתחיל הרעב?

נדאי שלא. אברם אהב מאוד את הארץ שה' הבטיח לו, ולכן עשה כל שביכולתו כדי לא לצאת ממנה.

רק כשלא נותרה ברירה, ולבני המשפחה לא נשאר אכל, ירד אברם למצרים.

אברם הצטער מאוד כאשר נאלץ לעזוב את הארץ. גם שרי הצטערה על כך צער רב, אך שניהם בטחו בה' שיעזור להם. הם קוו שלאחר תקופה קצרה במצרים יפסק הרעב ויוכלו לחזור אל הארץ האהובה.

כדי להגיע למצרים הלכו אברם ושרי במדבר בדרך ארבה וקשה.

"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבוֹא מִצְרַיִם" (פְּסוּק יא)

כְּשֶׁהִתְקַרְבוּ לְמִצְרַיִם יָדַע אַבְרָם שֶׁהוּא חָיֵב לְשָׂמֹר עַל חַיָּו, שֶׁהָרִי רְשָׁעִים וְעוֹבְדֵי אֱלִילִים הֵם הַמִּצְרַיִם, וְהֵם עֲלוּלִים לְהִרְגוֹ אוֹתוֹ כְּדֵי לְקַחַת אֶת שָׂרִי.

בְּחֻמְתּוֹ הִרְבֵּה מָצָא אַבְרָם פְּתָרוֹן, וְכֵן אָמַר לְאַשְׁתּוֹ:

"אֲמַרְי נָא אַחֲתִי אַתְּ לְמַעַן יִיטֵב לִי בְּעַבְדֶּךָ"

וְחִיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלֶךָ" (פְּסוּק יג)

📖 "יִיטֵב" - הִיָּה טוֹב. "וְחִיתָה" - תַּחֲיֶיהָ.

אֲמַרְי בְּבִקְשָׁה שֶׁאַתְּ אַחֲוִיתִי כְּדֵי שֶׁיְהִיָּה לִי טוֹב, שְׁלֵא יִהְרַגוּ אוֹתִי.

אַבְרָם הָיָה צַדִּיק וְיָשָׁר וְתָמִיד נִזְהָר לֹאמַר רַק דְּבַרִי אֱמַת, אַךְ כָּאֵן הִיָּתָה זֹאת שְׂעֵת סַכְּנָה, וּבִשְׂעֵת סַכְּנָה מוֹתֵר וְנֶאֱפֵלוּ חוֹבָה לְשָׁנוֹת מִן הָאֱמַת. לְכֵן, כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת חַיָּו, אָמַר אַבְרָם עַל שָׂרִי שֶׁהִיא אַחֲוִיתוֹ.

שָׂרִי אֶהְבֶּה מְאֹד אֶת אַבְרָם. הִיא שָׁמְעָה בְּקוּלוֹ, וְכֵדִי לְהַצִּילוֹ מִהַסַּכְּנָה, אָמְרָה לְמִצְרַיִם שֶׁהִיא אַחֲוִיתוֹ.

"וַיְהִי כְּבוֹא אַבְרָם מִצְרַיִם" (פְּסוּק יד)

מָה הָיָו צְרִיכִים הַמִּצְרַיִם לַעֲשׂוֹת כַּאֲשֶׁר רָאוּ אֶת אַבְרָם וְשָׂרִי בָּאִים עֲיָפִים מִן הַדֶּרֶךְ?

המְצָרִים הָיוּ צָרִיכִים לְדַאֵג לְאַבְרָם וּלְשָׂרֵי לְמָקוֹם
מְנוּחָה, לְמֵאֲכָל, לְמִשְׁתֵּה וּלְכָל צְרִיכֵיהֶם, אֲךָ לֹא כָן
נִהְגוּ הַמְצָרִים :

”וַיֵּרְאוּ הַמְצָרִים אֶת הָאִשָּׁה

כִּי יָפָה הִיא מְאֹד” (פְּסוּק יד)

הַמְצָרִים כָּלֵל לֹא הִתְיַחֲסוּ לְכֵן שְׂאֲבָרָם וְשָׂרֵי רַעֲבִים
וְצִמְאִים, הֵם נִתְּנוּ דַעְתָּם רַק לְכֵן שְׂשָׂרֵי אִשָּׁה יָפָה, וּמִיָּד
הִבִּיאוּהָ לְפָנָי הַשָּׂרִים הַחֲשׂוּבִים.

הָאֵם הַשָּׂרִים דָּאָגוּ לְטוֹבָתָהּ וּלְטוֹבַת בְּעֻלָּהּ ?

”וַיֵּרְאוּ אֹתָהּ שָׂרֵי פְרַעֲהַ

וַיְהִלְלוּ אֹתָהּ אֵל פְּרַעֲהַ” (פְּסוּק טו)

גַּם הַשָּׂרִים לֹא דָאָגוּ לְאַבְרָם וּלְשָׂרֵי, הֵם הִחְלִיטוּ לְהִבִּיא
אֶת שָׂרֵי לְפָנָי פְּרַעֲהַ.

”וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרַעֲהַ”

הָאֵם שְׁאַלוּ הַשָּׂרִים אֶת שָׂרֵי אִם הִיא רוֹצֶה לְבֹוא אֶל
בֵּית פְּרַעֲהַ ?

הָאֵם שְׁאַלוּ הַשָּׂרִים אֶת אַבְרָם אִם הוּא מְסַכֵּם שְׂאֲחֹתוֹ
תִּלְךְ לְבֵית פְּרַעֲהַ ?

הַשָּׂרִים לָקְחוּ אֶת שָׂרֵי אֵל בֵּית פְּרָעָה בְּכוּחַ וְלֹא שְׂאֵלוּ
כָּל שְׂאֵלָה.

אַבְרָם הֶצְטַעַר מְאֹד עַל שְׂלֻקְחוֹ מִמֶּנּוּ אֶת שָׂרֵי אִשְׁתּוֹ
וְהִתְפַּלֵּל לַה' שְׂיַעֲזֹר לוֹ.

שָׂרֵי נִשְׂאָרָה לְבַדָּה בֵּין הַמְצָרִים הַרְשָׁעִים.

מָה עָשִׂתָה שָׂרֵי בְּאַרְמוֹן?

בְּמִשְׁךָ כָּל הַלַּיְלָה הִתְפַּלְלָה שָׂרֵי לַה' שְׂיַצִּיל אוֹתָהּ מִיַּד
פְּרָעָה וַיַּחֲזִיר אוֹתָהּ לְאַבְרָם, וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל:

"כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה הִיְתָה שָׂרֵי שְׂטוּחָה עַל פְּנֵיהָ".

📖 "שְׂטוּחָה עַל פְּנֵיהָ" - שְׂמָה אֶת פְּנֵיהָ עַל הָאָרֶץ, וְהִתְפַּלְלָה.

מָה אָמְרָה שָׂרֵי בְּתַפְלָתָהּ?

חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה לְמַדּוּנֵנוּ שֶׁשָּׂרֵי הִתְפַּלְלָה וְאָמְרָה:

"עֲכָשׁוּ וְנִשְׂאֲרֵי יַחֲזִיקָה מֵאֲבִי וּמֵאִמִּי וּמִבְּעָלַי... עֲשֵׂה
לְמַעַן שְׂמֵךְ הַגְּדוֹל וּלְמַעַן גְּטַחוּנִי בְּזַבְרִיךָ [בְּדַבְרֵי
הַבְּרָכָה שֶׁהַבְּטִיחַ ה' לְאַבְרָם בְּעֵלָה]".

"וְלֹא אַבְרָם הֵיטִיב בְּעִבּוּרָה... " (פְּסוּק טו)

אַבְרָם לֹא חָפֵץ בְּמִתְנֻחַת אֱלֹהִים, אֲלָא רַק בְּטוֹבָתָהּ שֶׁל שָׂרֵי
אִשְׁתּוֹ שֶׁהִיְתָה נְתוּנָה בְּצָרָה. בְּכָל זֹאת הִחְלִיט אַבְרָם

לקבל את המתנות, כדי לא להכעיס את מלך מצרים,
שלא ירצה לפגוע בו עוד.

“וַיְהִי לוֹ צָאן וּבָקָר וַחֲמוֹרִים וְעַבְדִּים וּשְׂפָחוֹת”

העבדים והשפחות שנתן פרעה לאברהם שמחו מאוד
לעבר מרשות המלך הרשע והאכזר לרשותו של אברהם,
אשר התייחס לעבדיו כאלו הם בניו.

האם נתן ה' למלך הרשע לגעת בשרי אשת אברהם?

האם עזב ה' את שרי בצרחה?

“וַיִּנָּגַע ה' אֶת פְּרִיעָה נִגְעִים גְּדוֹלִים וְאֶת בֵּיתוֹ”

על דבר שרי אשת אברהם” (פסוק יז)

📖 “נגעים” - מחלות.

ה' חולל פלאים לכבוד אברהם ושרי והביא על פרעה
מחלות קשות.

מה היה פרעה צריך לעשות כאשר ראה שה' שומר על
אברהם ושרי?

פרעה היה צריך להודות בכך שה' הוא האלקים
המשגיח על בריותיו ושומר על עבדיו, והיה צריך
להחזיר מיד את שרי, לבקש סליחה ממנו ומאברהם,

לפיקסם במתננות גדולות ויקרות ולתת להם לשבת
בארצו.

האם כך התנהג פרעה?

לא. פרעה לא התחרט כלל על מעשהו.

פרעה הרשע קרא לאבְרָם ואמר לו בכעס:

”מה זאת עשית לי” (פסוק יח)

פרעה בא לאבְרָם בטענה, תוך שהוא מציג את עצמו
כאלו הוא צדיק תמים:

”למה אמרת אחתי היא...”

ועתה הנה אשתך קח ולך” (פסוק יט)

פרעה הרשע ידע היטב שהוא היה האשם, בלקיחתו
את שְׂרֵי בכוח מאבְרָם.

הוא ידע שאבְרָם אמר על שְׂרֵי שהיא אחותו מפני
שפחד שהמצרים י הרגוהו אם ידעו שהיא אשתו, והוא
אף ראה את השגחת ה' על אבְרָם אהובו.

למרות כל זאת פרעה בא בתלונה לאבְרָם, ואף גרש
את אבְרָם ושְׂרֵי ממצרים, מתוך רוע לב וחצפה רבה.

ביאורי מלים

בקר - שורים ופרות	כבוד (הרעב) - חזק
שפחות - משרתות (גבר משרת נקרא "עבד", אשה משרתת נקראת "שפחה")	יחיו - ישארו בחיים
אתון - נקבה של חמור	יטב - יהיה טוב
נגעים - מחלות	בעבורך - בגללך
ויצו - צוה	וחיתה - תחיה
	ויהללו אותה - שבחו אותה
	צאן - כבשים, עזים

מקורות לפרק יב (פסוקים י-כ)

פסוק י: השתדלות אברם להישאר בארץ ישראל - נצי"ב: "להודיע שכל עוד שהיה אפשר למכור רכושו ולבטוח בה', עשה, עד שמכל מקום כבר עליו הרעב".

אברם מתקשה לעזוב את הארץ - על פי דברי הרמב"ם בפירושו למסכת אבות (פ"ה, מ"ג), שהרעב היה אחד מניסיונותיו הקשים של אברם.

פסוק יא: חכמת אברם בדאגתו המוקדמת למצוא פתרון שימנע את לקיחת שרי על ידי המצרים - רלב"ג: "החריצות לקחת עצה בדברים טרם הגעתם... הלא תראה שאברהם השלם השתדל לקחת עצה קודם שנכנס למצרים במה שאפשר שיקרה לו מהרע מצד יופי אשתו".

פסוק יג: "יטיב לי" - שלא יהרגוני - רד"ק: "פירושו - וחיתה נפשי בעבורך ובגללך, פירושו - בעבור דברך, שתאמרי אחותי את, והטובה - שלא יהרגו אותי, כי לא נתכוון אברם שיעשו עמו טובה אחרת [שייתנו לו מתנות], אף על פי שאמר: 'ולאברם היטיב בעבורה', הוא לא נתכוון לכך, חלילה לו שיתכבד בקלונה, כי קלונה יהיה קלוננו".

פסוק יד: שרי אמרה שהיא אחותו של אברם - על פי הפסוקים כאן, ומפורש הדבר להלן בפרק כ', פסוק ה': "והיא גם היא אמרה אחי הוא".

הביקורת כלפי המצרים שלא דאגו לאברם ושרי - בבא קמא (צב ע"א): "אכסנאי שבא לעיר, על עסקי אכילה ושתיה שואלים אותו, או על עסקי אשתו שואלין אותו? ! אשתך היא? אחותך היא?"

פסוק טז: לקיחת שרי בכוח לבית פרעה - רד"ק: "אמרו רבותינו ז"ל: בשרי אומר 'ותוקח' שמשמעו בעל כרחה..."

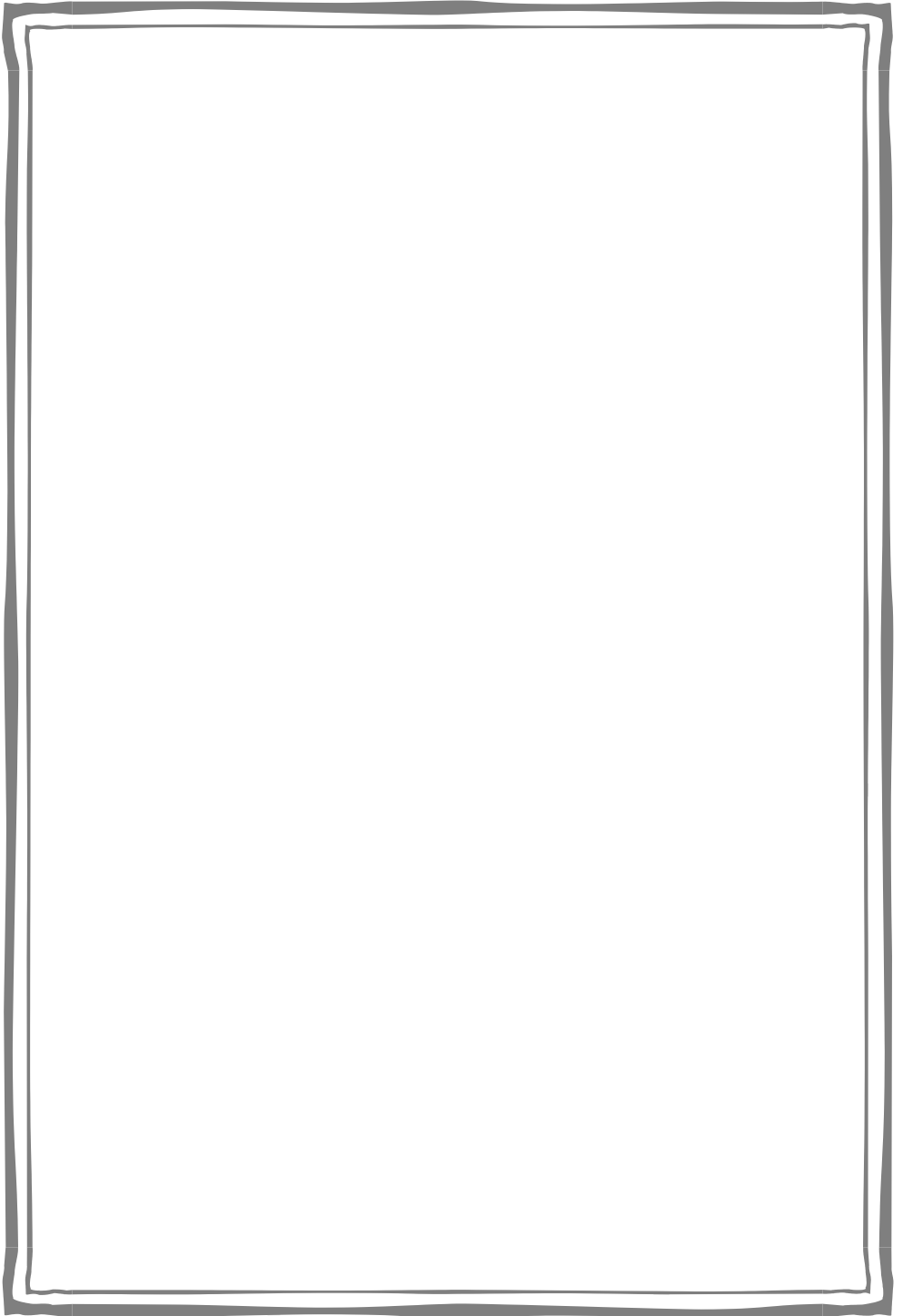
הצער של אברם ותפילתו לה' - מדרש תנחומא (לך לך ה): "כיוון שראה אברהם כך, התחיל בוכה ומתפלל לפני הקב"ה ואומר: 'רבונו של עולם... עכשיו עשה למען רחמיך וחסדיך ואל תביישני מסברי'."

תפילתה של שרי באותו הלילה - בראשית רבה (מא, ב): "כל אותו הלילה היתה שרה שטוחה על פניה". ובמדרש תנחומא דרשו: "ואף שרה צווחת ואומרת: רבונו של עולם, אני לא הייתי יודעת כלום, אלא כיוון שאמר לי [אברם] שאמרת לו 'לך לך' האמנתי לדבריך..."

אברם קיבל את המתנות מפני הסכנה - על פי דברי רד"ק המובאים לעיל (בפסוק יג).

פסוק יז: השגחת ה' על אברם ושרי - רמב"ן: "כי בעבור החמס שעשה לשרה גם לאברהם, ובזכות שניהם באו עליו הנגעים הגדולים ההם". רלב"ג: "ללמדנו אופן השגחת ה' יתברך בצדיקים, עד שכבר הביא נגעים גדולים בפרעה ובביתו לשמור אשת נביאו מהגנות".

פסוק יח: רשעותו של פרעה שלא בקש סליחה ולא פייס את אברם - רד"ק: "אבל אחר כן לא פייסו ולא ביקש ממנו מחילה, אלא שלחו מארצו, ולא כן עשה אבימלך".

פרק יג

חֲזֵרְתָּ אֲבָרָם

לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

וְהִלִּיכְתּוּ בָּהּ

הַמְרִיבָה בֵּין רוּעֵי אֲבָרָם

לְרוּעֵי לוֹט

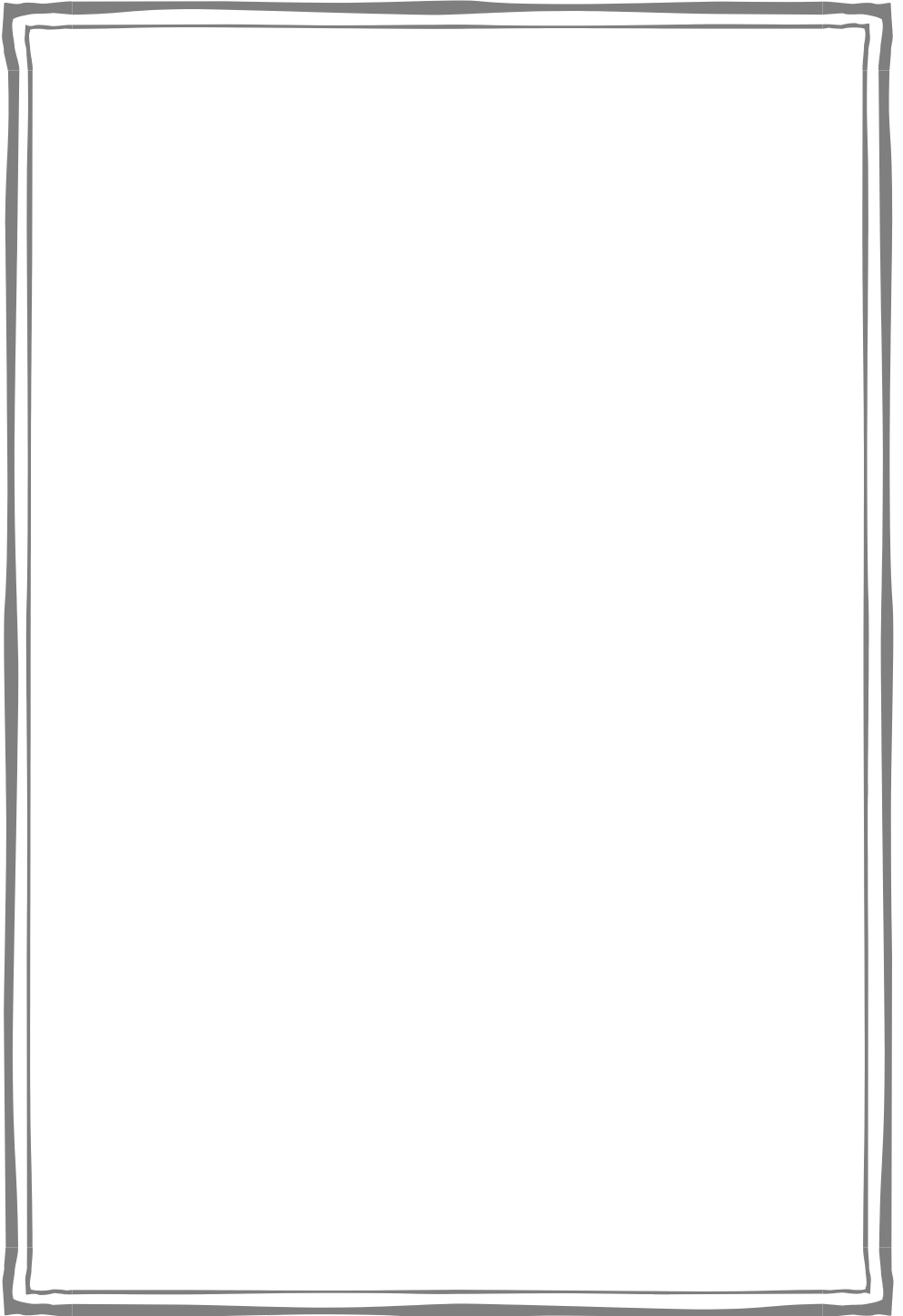

וּפִרְדַּת לוֹט מֵאֲבָרָם

הַבְּטַחַת הָאֶרֶץ

לְאֲבָרָם וּלְזֶרְעוֹ

חזרת אברם לארץ ישראל והליכתו בה

(פרק יג)

"ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו" (פסוק א)

📖 "ויעל" - עלה.

נאמר בפסוק שאברם עלה ממצרים, כי ארץ ישראל גבוהה, והבא ממצרים לארץ ישראל צריך לעלות.

אברם ושני שמחו שמחה רבה כאשר שבו לארצם ארץ כנען.

"ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובהב" (פסוק ב)

📖 "מקנה" - צ'אן ובקר.

לאברם היו בהמות רבות וכסף וזהב, מהמתנות שקבל מפרעה מלך מצרים.

ה' שמר על אברם, ולכן אפלו כשנודע למצרים ששני היא אשתו של אברם ולא אחותו, הם לא לקחו ממנו את המתנות בחזרה.

"וילך למסעיו מנגב ועד בית אל" (פסוק ג)

מדוע חזר אברם באותה הדרך שבה ירד למצרים?

כַּאֲשֶׁר יָרַד אֲבָרָם לְמִצְרַיִם נִתְּנוּ לוֹ בְּעֲלֵי הַמְּלֹנוֹת מְקוֹם
לְאָכֹל וְלָלוֹן וְלֹא דָרְשׁוּ מִמֶּנּוּ תַּשְׁלוּם. הֵם כִּבְדּוּ אֶת
אֲבָרָם וְהֶאֱמִינוּ לוֹ שִׁישְׁלֵם אֶת חֹבּוֹ כַּאֲשֶׁר יוּכַל.

כַּאֲשֶׁר חָזַר אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הִקְפִּיד
לְהִפְגִּס לְכָל בְּתֵי הַמְּלוֹן שֶׁבָּהֶם בְּקֶר כְּשִׁיבַרד לְמִצְרַיִם
וּשְׁלֵם לְבַעֲלֵיהֶם אֶת חֹבּוֹתָיו.

אֲבָרָם גַּם נִזְהַר מְאֹד בְּכִבּוּדֵם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם. הוּא
חָשַׁשׁ שָׂאֵם לֹא יִחְזֹר לְאוֹתָם מְקוֹמוֹת, יֵאמְרוּ הַבְּרִיּוֹת
שֶׁבְּעֲלֵי הַמְּלֹנוֹת לֹא הִתְנַהְּגוּ אֵלָיו בְּכִבּוּד. מִשּׁוֹם כֵּן
הִקְפִּיד לְשׁוּב וּלְבַקֵּר בְּאוֹתָם מְקוֹמוֹת.

”עַד הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אֶהְלֶה בְּתַחֲלָה

בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעֵי.

אֵל מְקוֹם הַמְּזִבַּח אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה

וַיִּקְרָא שָׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם ה'” (פְּסוּקִים ג-ד)

מִדּוּעַ חָזַר אֲבָרָם אֶל מְקוֹם הַמְּזִבַּח שֶׁפָּנָה בְּתַחֲלָה?

אֲבָרָם רָצָה לְהוֹדוֹת לַה' עַל חַנּוּכָתוֹ בְּשָׁלוֹם מִמִּצְרַיִם,
לְכֵן שָׁב לְמְקוֹם שֶׁבּוּ הוֹדָה לַה' בְּתַחֲלָה עַל הַבְּשׂוּרוֹת
שֶׁבְּשָׁר לוֹ, בְּשׂוֹרַת הָאֶרֶץ וּבְשׂוֹרַת הַזֶּרַע.

אֲבָרָם הוֹדָה לַה' עַל שֶׁהֲצִיל אֶת שְׂרֵי מִבֵּית פְּרַע'ה וְעַל
כִּן שֶׁהֲמַצְרִים לֹא פָּגְעוּ בּוֹ.

אֲבָרָם שָׁב וְהָקִים אֶת אֹהֶלוֹ בֵּין בַּיִת אֶל וּבֵין הָעַי וְהַכִּיִן
אוֹתוֹ לְאוֹרְחִים, כְּדֵי שְׂיוּכַל לְהַמְשִׁיךְ לְהַאֲכִיל וּלְהַשְׁקוֹת
אֶת עוֹבְרֵי הַדְּרָכִים וּלְתַת לָהֶם מְקוֹם מְנוּחָה.

**הַמְרִיבָה בֵּין רוּעֵי אֲבָרָם לְרוּעֵי לוֹט
וּפְרֻדַּת לוֹט מֵאֲבָרָם**

”וְגַם לְלוֹט הֵהוּלַךְ אֶת אֲבָרָם

הָיָה צֹאן וּבָקָר וְאֹהֲלִים” (פְּסוּקַת ה')

בְּזִכּוֹת אֲבָרָם בְּרַךְ ה' גַּם אֶת לוֹט שֶׁהֵלַךְ אִתּוֹ.

וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה:

”מִי גָרַם שֶׁהֵיָתָה לוֹ זֹאת? הֲלִיכְתוּ עִם אֲבָרָם.”

”וַיְהִי רִיב בֵּין רֹעֵי מְקַנְהַי אֲבָרָם

וּבֵין רֹעֵי מְקַנְהַי לוֹט” (פְּסוּקַת ז')

רוּעֵי לוֹט הָיוּ רָשָׁעִים, הֵם הֵבִיאוּ אֶת בְּהֵמוֹתֵיהֶם לְאוֹתוֹ
מְקוֹם שָׁבוּ רָעוּ רוּעֵי אֲבָרָם וְהַחֲלוּ לָרִיב אִתָּם עַל תַּחֲנוּם
מְקוֹם הַמְרָעָה.

הָאֵם הַמְרִיבָה בִּינֵיהֶם הִיְתָה רַק עַל גְּבוּלוֹת מְקוֹם
הַמְרָעָה?

חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה לְמַדּוּ אוֹתָנוּ, שְׂרוּעֵי לוֹט
הָרָשָׁעִים לֹא נִזְהָרוּ מִלְגָּזֵל וּלְהַזִּיק - הֵם נִתְּנוּ
לְבִהְמוֹתֵיהֶם לְרָעוֹת בְּשִׂדּוֹתֵיהֶם הַפְּרָטִיִּים שֶׁל הַכְּנַעֲנִים.

הָאֵם לוֹט הוֹכִיחַ אֶת רוּעֵיו עַל מַעֲשֵׂה זֶה?

לא. לוֹט לֹא הֵלַךְ בְּדַרְכּוֹ שֶׁל אֲבָרָם וְלֹא נִזְהָר מִלְהַזִּיק
לְרֵכוֹשׁ הַבְּרִיּוֹת, לְכֵן לֹא הוֹכִיחַ אֶת עַבְדּוֹ.

לְעֲמַתָּם, רוּעֵי אֲבָרָם הָיוּ יִשְׂרָאֵלִים. הֵם לְמַדּוּ מֵאֲבָרָם
לְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת וְנִזְהָרוּ מְאוֹד שֶׁלֹּא לְפַגֵּעַ בְּרֵכוֹשׁ שֶׁל
אֲחֵרִים.

רוּעֵי אֲבָרָם הוֹכִיחוּ אֶת רוּעֵי לוֹט עַל מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים.

”וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל לוֹט

אֵל נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ...” (פְּסוּק ח)

אֲבָרָם אָהַב מְאוֹד אֶת הַשְּׁלוֹם, וּמְרִיבָה זֶה גְּרָמָה לוֹ צַעַר
רַב, לְכֵן פָּנָה אֶל לוֹט וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְסַיֵּם אֶת הַמְרִיבָה.

האם כַּעַס אַבְרָם עַל לֹט עַל שְׁלֵא הוֹכִיחַ אֶת רוּעֵיוֹ?

אַמָּנָם אַבְרָם הֶצֵּטֵעַר מְאוֹד עַל הַתְּנַהְגוּתָם הַרְעָה שֶׁל לֹט וְרוּעֵיוֹ, אֲךָ הוּא לֹא כַּעַס, אֲלֵא דִבַּר עֲמוֹ בְּנִחַת וְאָמַר "אֵל נָא" - 'נָא', לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה.

אַבְרָם אָף דִּבַּר עֲמוֹ בְּאַהֲבָה וְאָמַר לוֹ:

"בִּי אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ.

"הֲלֹא כָּל הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרָד נָא מֵעַלַי" (פְּסוּקִים ח-ט)

כַּדְרָכּוֹ כִּבְד אַבְרָם אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְלָכֵן נָתַן לֹט לְבַחֵר רֵאשׁוֹן.

אַבְרָם אָהַב אֶת לֹט וּבְכָל זֹאת, מִפְּיֹן שְׂוֹנְרָמָה מְרִיבָה בֵּין רוּעֵיהֶם הִצִּיעַ לֹט לְהִפְרֹד, כְּדֵי לְהִמָּנַע מִמְרִיבָה.

לְאַרְךָ הַשָּׁנִים אַבְרָם דָּאָג וְשָׁמַר עַל לֹט כְּאֵב הַדּוֹאָג לְבָנוֹ. בְּזִכּוֹתוֹ הִתְפַּרְךָ לֹט בְּרִכּוּשׁ רָב. אָף עַל פִּי כֵן הִחְלִיט לֹט לְהִפְרֹד מֵאַבְרָם.

לֹט נָשָׂא אֶת עֵינָיו כְּדֵי לְבַחֵר לְעַצְמוֹ חֵלֶק בְּאֶרֶץ:

"וַיֵּרָא אֶת כָּל כְּפַר הַיַּרְדֵּן

כִּי כָּלָה מִשְׁקָה..." (פְּסוּק י)

כְּפַר הַיַּרְדֵּן הִיָּתָה מְלֵאָה נַחְלֵי מַיִם, גְּנוּת וּפְרוּת.

”וַיִּבְחַר לוֹ לֹט אֶת כָּל כֹּפֶר הַיִּדְדִין” (פְּסוּק יא)

לֹט לֹא עָמַד בְּנִסְיוֹן. הוּא הִתְפַּתָּה לְבַחֵר לְעֲצֹמוֹ אֶת כֹּפֶר הַיִּדְדִין בְּמִקּוֹם לְהִשָּׂאֵר עִם אַבְרָם, וְלֹא נָתַן לְבוֹ לְכֵן שְׁעָרֵי הַכֹּפֶר וְסִדּוֹם מִלְּאוֹת אֲנָשִׁים רָעִים.

”וְאֲנָשֵׁי סִדּוֹם רָעִים וְחֹטְאִים לַה' מְאֹד” (פְּסוּק יג)

אֲנָשֵׁי סִדּוֹם הָיוּ אֲנָשִׁים רָעִים וְהִתְנַהֲגוּ בְּאִכְזָרִיּוֹת זֶה לְזֶה. מִלְּבַד זֶה הֵם חָטְאוּ לַה' וְעָבְדוּ לְאֱלִילִים.

הָאֵם לֹט יָדַע שְׂאֲנָשֵׁי סִדּוֹם רָשָׁעִים?

נִדְאִי שְׂיָדַע. וְאִף עַל פִּי כֵן בָּחַר לְגוֹר אֲתָם.

הִבְטַחְתָּ הָאָרֶץ לְאַבְרָם וְלִזְרָעוֹ

”וְה' אָמַר אֶל אַבְרָם

אַחֲרֵי הַפָּרֶד לֹט מַעֲמוֹ” (פְּסוּק יד)

ה' דִּבֶּר עִם אַבְרָם רַק לְאַחַר שְׁלוֹט נִפְרַד מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁה' לֹא רָצָה לְדַבֵּר עִם אַבְרָם כְּאִשׁ רָשָׁע כְּלוֹט נִמְצָא אֹתוֹ.

”שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה

מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲתָה שָׂם

צְפוּנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וַיִּמָּה.

כִּי אַתְּ כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה רֹאֶה

לְךָ אֲתִנַּנְנָה וּלְזֶרְעֶךָ” (פְּסוּקִים יד-טו)

ה' אהב את אברהם אהבה רבה והבטיח לו ולזרעו ברכות גדולות.

ה' הבטיח לאברהם את כל הארץ - את הגולן והגליל בצפון, את הנגב ומדבר סיני בדרום, את עבר הירדן במזרח ואת שפלת הים, מהלבנון ועד ים סוף.

מיהו זרע אברהם?

אנחנו!

האם יעביר ה' את הארץ לעם אחר?

ה' הבטיח: "עד עולם". כלומר הארץ נתנה לנו ולבנינו ולבני בנינו עד עולם.

ה' ברח אותנו שנהרבה מאוד, וכך אמר לאברהם:

”וְשִׂמַתִּי אֶת זֶרְעֶךָ כְּעַפְרַיִם הָאָרֶץ

אֲשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת עֵפֶר הָאָרֶץ

גַּם זֶרַעַךְ יִמְנֶה" (פְּסוּק טו)

📖 "למנות" - לִסְפֹּר.

כְּמוֹ שְׂאֵדָם אֵינוֹ מְסַגֵּל לִסְפֹּר אֶת גִּרְגְּרֵי הָעֶפֶר, כֵּן לֹא יוּכַל אָדָם לִסְפֹּר אֶת זֶרַעוֹ שֶׁל אֲבָרָם מִפְּנֵי שִׂיחֵיו צְאֻצְאָיו רַבִּים מְאוֹד.

ה' צִוָּה אֶת אֲבָרָם לְהִתְאַמֵּץ וּלְהִתְהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ כְּדֵי לִזְכּוֹת בָּהּ:

"קוּם הִתְהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ לְאֶרְכָּה וּלְרַחֲבָה

כִּי לְךָ אֶתְנֶנָּה" (פְּסוּק יז)

בְּאוּרֵי מַלִּים

📖 כֶּכֶר - מִישׁוֹר, מְקוּם בְּלִי הַרִים

📖 וַיַּעַל - עָלָה

📖 לִשְׁחַת - לְהַרְסוֹ

📖 מִקְנָה - צ' אֵן וּבִקֵּר

📖 וַיֵּאָהֵל - הִקִּים אֶת אוֹהֶלֵיו

📖 אִימָנָה - אֵלֶךְ לְצַד יְמִין

📖 לִמְנוֹת - לִסְפֹּר

📖 לִשְׂאֵת עֵינַיִם - לְהִסְתַּכֵּל

מקורות לפרק יג

פסוק ב: אי לקיחת המתנות מאברם - מעשה נס - רמב"ן: "להודיע שלא גזלו ממנו דבר מכל המתנות הגדולות שנתנו לו בעבור שרה שתהיה למלך, ולא אמרו 'רמיתנו ומתנה בטעות היא', וזה מעשה נס".

פסוק ג: וילך למסעיו - אברם לן באותן אכסניות - רש"י: "כשחזר ממצרים לארץ כנען, היה הולך ולן באכסניות שלן בהם בהליכתו למצרים".

האמון שנתנו בעלי המלונות באברם - דברי דוד.

הסיבות לכך שלן דווקא באותן אכסניות - א. כדי לפרוע את חובותיו - רש"י: "בחזרתו פרע הקפותיו". ב. זהירותו בכבוד הבריות - רש"י: "למדך דרך ארץ, שלא ישנה אדם מאכסניא שלו", ופירש המהר"ל ב"גור אריה": "כדי שלא להוציא לעז על בעל הבית שראה בו דבר רע שלא ירצה להתארח אצלו".

חזרת אברם למקום המזבח כדי להודות לה' - אבן עזרא: "ובא אל מקום המזבח להודות לה' שבא בשלום".

פסוק ה: ברכת לוט הייתה בזכות אברם - רש"י.

פסוק ז: סיבת מריבת הרועים - א. הגבלת מקום המרעה - רמב"ן: "ועל דרך הפשט, היתה המריבה על המרעה, כי לא נשא אותם הארץ, וכאשר היו מקנה אברהם רועה באחו, היו רועי לוט באים בגבולם ורועים שם".

ב. בגלל שרועי לוט גזלו - רש"י: "לפי שהיו רועיו של לוט רשעים, ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל".

רועי אברם היו תלמידיו של אברם - על פי רש"י ורלב"ג (יד, יד), שחניכיו של אברם היו תלמידיו בעבודת ה' ובמידות המשובחות, והם נקראים (בפסוק טו, שם) "עבדיו".

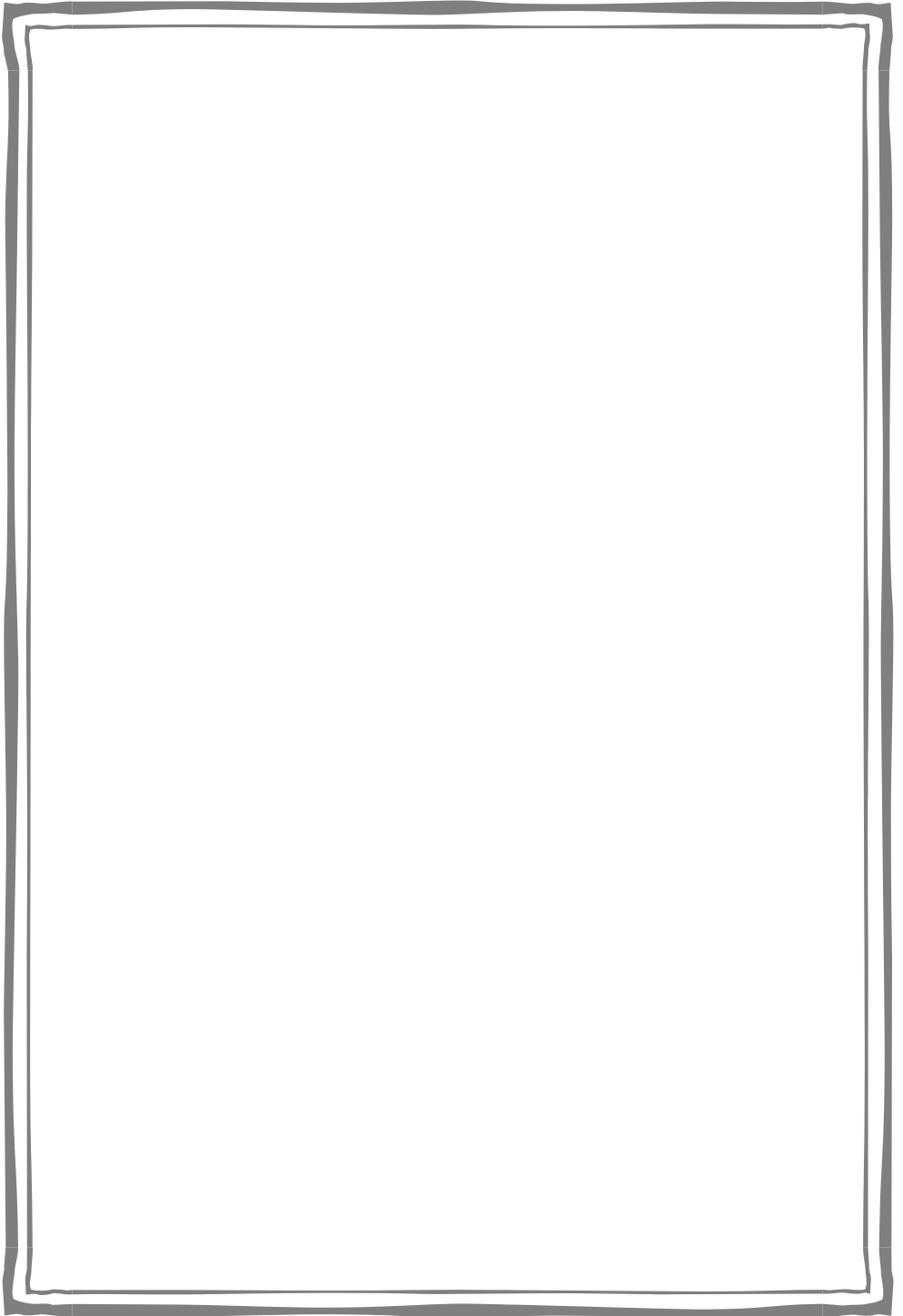

פרק יד

מְלַחֶמֶת אֲבָרִים בַּמְּלָכִים

וְהַעֲלֵתוּ

אֶת לֹט מֵהַשָּׁבִי

מִלְחַמַת אֲבָרָם בְּמַלְכִים

וְהִצֵּלְתוּ אֶת לוֹט מֵחֹשְׁבֵי

(פְּרָק י"ד)

בְּתִקּוּפָה שָׁבָה יָשַׁב אֲבָרָם בְּחִבְרוֹן, מָלְכוּ בְּעָרֵי סְדוּם וּבְכַכּוּר הַיַּרְדֵּן חֲמִשָּׁה מַלְכִים: בְּרַע, בְּרִשָׁע, שְׁנָאָב, שְׁמָאָב וּמֶלֶךְ בָּלַע, הֵיא צֶעַר.

אֲרַבְעָה מַלְכִים מְאֹזֵר בְּכָל וְשִׁנְעָר, וּבְרֵאשֵׁם כְּדַרְלַעְמֹר, עָשׂוּ מִלְחָמָה נֶגֶד הַחֲמִשָּׁה שֶׁהָיוּ כָּאֵן בְּאֶרֶץ - בְּעָרֵי סְדוּם וְהַכְּכֹר.

אֲרַבְעַת הַמַּלְכִים הָיוּ גְבוּרִים מְאֹד, הֵם גָּבְרוּ עַל חֲמִשַּׁת הַמַּלְכִים וְנִצְחָוּם.

מִדּוּעַ בָּאוּ אֲרַבְעַת הַמַּלְכִים מִמְּרַחֵק כִּי גָדוֹל לְהִלָּחֵם?

רִשְׁעִים וְאֲכֹזְרִים הָיוּ מַלְכִים אֱלוֹ וְחִילֵיהֶם. הֵם בָּאוּ לְהִלָּחֵם בְּיוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ מִפְּנֵי שֶׁרָצוּ לְשַׁלֵּט עַל יוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ, לְהַעֲבִיד אוֹתָם וְלִקְחַת אֶת כֶּסֶפָם וּרְכוּשָׁם.

שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה עֲבָדוּ חֲמִשַּׁת מַלְכֵי סְדוּם אֶת אֲרַבְעַת הַמַּלְכִים הָאֲכֹזְרִים. בְּמִשְׁךְ שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה הַשָּׁנִים שָׁלַח אַחַר מִכּוֹן, מְרֹדוֹ מַלְכֵי סְדוּם בְּאֲרַבְעַת הַמַּלְכִים, וְלֹא הִסְכִּימוּ לְהִצֵּלוֹת לָהֶם מִסָּוֶה וּלְהִשְׁתַּעֲבֹד לָהֶם.

אַרְבַּעַת הַמְּלָכִים, וּבְרֵאשֵׁם כְּדָרְלַעְמֹר, רָגְזוּ עַל מְרִידַת
מְלִכֵי סְדוּם וְהַחֲלִיטוּ לָשׁוּב וּלְהִלָּחֵם בָּהֶם:

”וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה

בָּא כְּדָרְלַעְמֹר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ

וַיָּבֹאוּ אֶת רֵפְאִים בְּעֶשְׂתַּרְוֹת קַרְנִים...” (פְּסוּק ה)

מָה עָשׂוּ אַרְבַּעַת הַמְּלָכִים בְּדַרְכָּם מִשְׁנַעַר לְאַרְץ
יִשְׂרָאֵל?

הֵם נִלְחָמוּ וְהִכּוּ אֶת הַרְפָּאִים הָעֲנָקִים, וְאֵת הָאִימִים
הַגְּבוּרִים שֶׁהָיוּ מְטִילִים אִמָּה נֶפְחָד עַל הַבְּרִיּוֹת.

חֲמֶשֶׁת הַמְּלָכִים שֶׁהָיוּ בְּאַרְץ, וּבְרֵאשֵׁם מֶלֶךְ סְדוּם,
חָשְׁבוּ שֶׁהֵם מְסַפִּיק גְּבוּרִים וּבִיכָלְתָם לְנַצֵּחַ אֶת אַרְבַּעַת
הַמְּלָכִים לְבָדָם.

”...וַיִּנְסוּ מֶלֶךְ סְדוּם וְעַמָּרָה וַיִּפְּלוּ שָׁמָּה...” (פְּסוּק ו)

אַרְבַּעַת הַמְּלָכִים נֶצְחָו וְחֲמֶשֶׁת הַמְּלָכִים נָסוּ מִפְּנֵיהֶם.

”וַיִּקְחוּ אֶת לוֹט וְאֵת רַבִּשׁוֹ

בֶּן אַחֵי אַבְרָם וַיִּלְכּוּ...” (פְּסוּק יב)

כְּדָרְלַעֲמֹר וְחִילָיו לְקַחוּ בְּשָׂבִי עִם רַב מֵאַנְשֵׁי סְדוּם,
אָבֵל הַתּוֹרָה מְצִיגְתָּ רַק אֶת לְקִיחַת לוֹט, מִפְּנֵי שְׁלוֹט
הִיא קְרוּבוֹ שֶׁל אַבְרָם.

מדוע העניש ה' את לוט?

ה' העניש את לוט בצָרָה זו, שְׁנִלְקַח בְּשָׂבִי, מִפְּנֵי שְׁעֹזֵב
את אַבְרָם וְהֵלֵךְ לְגוֹר בְּעִיר שֶׁל רְשָׁעִים.

האם היה אדם שהעז לרדף אחרי המלכים הגבורים
והאכזריים האלה?

אף אחד לא העז לרדף אחר המלכים הללו, מִפְּנֵי שֶׁהֵם
היו חֲזָקִים, עֲצוּמִים וְאַכְזָרִיִּים. רַק אָדָם אֶחָד בְּלִבְדֵּי הַעֵז
לְרַדֵּף אַחֲרֵי הַמְּלָכִים הַגְּבוּרִים וְהָאֲכָזְרִיִּים הַלְלוּ, הִיא
זו אַבְרָם הָעֵבְרִי.

"וַיבֹא הַפְּלִיט וַיַּגֵּד לְאַבְרָם הָעֵבְרִי..."(פְּסוּק יג)

📖 "פְּלִיט" – אָדָם הַנִּמְלָט מִהַמְּלַחְמָה.

אִישׁ אֶחָד (פְּלִיט), שֶׁהֲצִלִּיחַ לְבְרַח מִן הַמְּלַחְמָה, סִפֵּר
לְאַבְרָם שֶׁלְקַחוּ אֶת לוֹט בְּשָׂבִי.

אַבְרָם נִקְרָא "עֵבְרִי" מִפְּנֵי שֶׁבָּא מֵעֵבֶר הַנֶּהָר, וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים שֶׁנִּקְרָא כֵךְ מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִבְּנֵי בְּנֵי שֶׁל עֵבֶר.

עַל שֵׁם אַבְרָם אָבִינוּ הָעֵבְרִי נִקְרָאוּ עִם יִשְׂרָאֵל
"עֵבְרִיִּים".

אֲבָרְכֶם לֹא הִתְמַהֵמָה. מִיָּד כְּשִׁשְׁמַע עַל הָיְוֹת לוֹט אֲחִיו
שְׂבוּי בְיַדֵי הַמְּלָכִים הִרְשָׁעִים, הִתְכַּוֵּן לְצֵאת לְהַצִּילֹו.

מָה נִפְלְאָה הָיְתָה אֲהַבְתּוּ שֶׁל אֲבָרְכֶם לְבָרִיּוֹת. הוּא הָיָה
מוֹכֵן לְסַפֵּן אֶת חַיָּו כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת לוֹט!

מָה נִפְלְאִים הָיוּ גְבוּרָתוֹ וּבְטָחוֹנוֹ שֶׁל אֲבָרְכֶם בַּה', שֶׁהָיָה
מוֹכֵן לְצֵאת וּלְהִלָּחֵם בַּמְּלָכִים הַגְּבוּרִים!

”וַיִּרַק אֶת חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ

שְׂמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת” (פְּסוּק יד)

📖 "וַיִּרַק" - זרז.

אֲבָרְכֶם זָרְזוּ אֶת חֲנִיכָיו לְצֵאת וּלְרַדֹּף אֲחֵרֵי הַמְּלָכִים. הוּא
הֵעִז לְצֵאת עִם חֲנִיכָיו הַמְּעֻשִׂים וּלְהִלָּחֵם נֶגְדַ צָבָאָם
הָאֲדִיר שֶׁל הַמְּלָכִים.

חֲנִיכִים אֵלוֹ הָיוּ עֲבָדִים שֶׁל אֲבָרְכֶם, שְׂאוֹתָם הוּא חֲנֹךְ
לְעַבְדַּת ה' וְלְהִלִּיכָה בְּדַרְכָּיו.

מִלְבָּד זֹאת חֲנֹךְ אֲבָרְכֶם אֶת עֲבָדָיו לְהִיּוֹת גְּבוּרִים
בַּמִּלְחָמָה, כְּדֵי שְׂיֻכְלוּ לְהִגָּן עַל עַצְמָם בְּעַת הַצָּר.

מִדּוּעַ הִסְפִּימוּ חֲנִיכֵי אֲבָרְכֶם לְלַכֵּת לְמִלְחָמָה כִּי
מִסְכָּנָת?

עבדי אבְרָם אָהָבו אֶת אֲדוֹנָם אֲהַבֵת נֶפֶשׁ וְהָיוּ מוֹכְנִים
לַעֲשׂוֹת כָּל שְׂבָקָשׁ מֵהֶם.

כְּמוֹ כֵּן, חֲנִיכִים אֱלוֹ לְמַדּוֹ בְּבֵית אֲבְרָם לְהִיטִיב
לְבְרִיּוֹת, וְאִף הֵם רָצוּ לַעְזֹר לוֹ לְהַצִּיל אֶת לוֹט מִן
הַשָּׁבִי.

”וַיְרִדֶהָ עַד דָּן”

הַדֶּרֶךְ מִחֶבְרוֹן וְעַד דָּן הָיְתָה אַרְבֵּה מְאוֹד, מִהַלֵּךְ שָׁל
כְּשָׁבוּעִים יָמִים. דֶּרֶךְ זֶה הָיְתָה בֵּין הָרִים וְשָׂדוֹת, וּכְדִי
לַעֲבֹר אוֹתָהּ בְּרַכִּיבָה דְרוֹשׁ הָיָה מְאֹמֵן גָּדוֹל.

לְמֹרֹת הַקָּשִׁי שֶׁבַדְבָּר, לֵא נִבְהַל אֲבְרָם מִהַדֶּרֶךְ.

”וַיַּחֲלֵק עֲלֵיהֶם לַיְלָה” (פְּסוּק 10)

מִדּוּעַ נִלְחַם אֲבְרָם עִם צָבָא הַמְּלָכִים דְּוָקָא בַּלַּיְלָה?

אֲבְרָם נִהַל אֶת הַקָּרֵב בְּחֻכְמָה, הוּא יֵצֵא בַּלַּיְלָה
כְּשֶׁהַחַיִּלִּים שָׁל הָאוֹיֵב הָיוּ עֵיפִים וַיִּשְׁנֶה, וּבְגִלְל הַחֲשֵׁכָה
לֹא שָׁמוּ לֵב שְׁחִילֵי אֲבְרָם מְעַטִּים כָּל כָּךְ.

הוּא חָלַק אֶת עֲבָדָיו לְכַמָּה קְבוּצוֹת, כְּדִי לְהִתְקִיף
מִצְדָּדִים שׁוֹנִים. גַּם זֶה גֵרַם לְאוֹיֵב לְחַשֵּׁב שְׁחִילֵי אֲבְרָם
רַבִּים מְאוֹד, וּכְשֶׁרָצָה הָאוֹיֵב לְבָרַח נַעֲשֶׂה מְבַלְבֵּל וְלֹא
יָדַע לְהִכָּן עָלָיו לְבָרַח.

אֲבָרְכֶם בְּטַח בְּה' שִׁיעֹזֵר לוֹ בַּמְלָחָמָה וְלֹא פָחַד
מִהַמְּלָכִים הַגְּבוּרִים.

"הוא ועבדיו ויבם"

אֲבָרְכֶם הַצְּלִיחַ לְגִבּוֹר עַל חֵילֵי אַרְבַּעַת הַמְּלָכִים, הִפָּה
אוֹתָם וְהִרְג רַבִּים מֵהֶם.

"וירדפם עד חובה..."

רַבִּים מִן הַחֵילִים בְּרָחוּ מֵרַב פָּחַד, אֲבָרְכֶם לֹא הִנִּיחַ
לָהֶם, אֲלֹא כִּדְרַף אַחֲרֵיהֶם וְהִפָּה אוֹתָם, מִפְּנֵי שְׂכַלְמָם הָיוּ
רְשָׁעִים וְאֶכְזָרִיִּים.

"וישב את כל הרכש"

וְגַם אֶת לוֹט אָחִיו וּרְכֻשׁוֹ הִשִּׁיב

וְגַם אֶת הַנְּשִׁים וְאֶת הָעַם" (פְּסוּק 10)

כַּאֲשֶׁר מָצָא אֲבָרְכֶם אֶת לוֹט בְּחַיִּים שְׂמַח שְׂמֵחָה גְּדוּלָּה.

לוֹט הָיָה מִפְּתָע כְּשֶׁרָאָה אֶת דּוֹדוֹ בְּאַרְצָן מְרַחֲקִים,
וְהִתְפַּעֵל עַד מְאוֹד מִנְצַחֲוֹנוֹ הַכְּפִיר, וּמִכֵּן שֶׁסָּפַן אֶת
חַיָּיו לְמַעַנּוֹ, אִף עַל פִּי שְׁעֻזָּבוֹ.

מָה הָיָה צְרִיךְ לוֹט לַעֲשׂוֹת אַחֲרֵי שְׂרָאָה אֶת מְסִירוֹתוֹ
הַגְּדוּלָּה שֶׁל אֲבָרְכֶם לְמַעַנּוֹ, וְאֶת הָעֲזָרָה הַגְּדוּלָּה שֶׁעֲזָר
ה' לְאֲבָרְכֶם?

הִיָּה עַל לוֹט לְבַקֵּשׁ סְלִיחָה מֵאַבְרָם עַל שְׁעִזְבוֹ, וְלַחְזֹר
לְלַכֵּת אִתּוֹ לְכֹל מְקוֹם.

הָאֵם כֶּךָ עֲשֵׂה לוֹט ?

לֹא רַק שְׁלוֹט לֹא עֲשֵׂה כֶּךָ, אֲלֵא הוּא נִשְׁאַר כְּפּוּי טוֹבָה
כְּלַפֵּי אַבְרָם וְכַלֵּפֵי ה' וְחֹזֵר לְגוֹר בְּעִיר סְדוּם, שְׁאַנְשִׂיהָ
רְשָׁעִים מְאֹד.

”וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סְדוּם לְקִרְאָתוֹ

אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מֵהַכּוֹת אֶת כְּדָרְלַעַמֶּר

וְאֵת הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ” (פְּסוּק יז)

לֹא מֶלֶךְ סְדוּם בְּלִבְד יֵצֵא לְקִרְאָת אַבְרָם הַמְּנַצֵּחַ, אֲלֵא
כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ יֵצְאוּ לְקַבֵּל אֶת פָּנָיו שֶׁל אַבְרָם וְלַתֵּת לוֹ
כְּבוֹד גָּדוֹל כְּמוֹ לְנִשְׂיָא וּלְמֶלֶךְ.

כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ הִתְפַּעְלוּ מִגְּבוּרָתוֹ הָאֲדִירָה שֶׁל אַבְרָם,
מֵאֲהָבָתוֹ לְבְרִיּוֹת וּמִבְּטָחוֹנוֹ בַּה'.

יִתְכַּן שְׁפָלָם הַבִּינוּ בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה שֶׁה' הוּא אֱלֹהֵי
אַבְרָם, וְהוּא הַמְּגַן עָלָיו מֵאוֹיְבָיו.

הָאֵם מֶלֶךְ סְדוּם חָשַׁב לַתֵּת לְאַבְרָם לְחֵם וּשְׂתִיָּה אַחֲרֵי
שׁוּבוֹ מִן הַדֶּרֶךְ הָאֲרָכָה ?

מִלֶּךְ רָשָׁע זֶה חָשַׁב רַק עַל עֲצָמוֹ וְרָצָה לְקַבֵּל בַּחֲזָרָה אֶת
עָמוֹ.

”וּמִלְכֵי-צָדֵק מִלֶּךְ שָׁלֵם

הוֹצִיא לְחֵם וַיֵּיז” (פְּסוּק יח)

חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבִרְכָה לְמַדּוּ אוֹתָנוּ, שְׁשָׁלֵם הִיא
ירוֹשָׁלַיִם, וְהַמֶּלֶךְ מִלְכֵי-צָדֵק הוּא שֵׁם, בְּנוֹ שֶׁל נֹחַ, שְׁחֵי
שָׁנִים רַבּוֹת.

”וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֲלִיּוֹן”

מִלְכֵי-צָדֵק הִזָּה מֶלֶךְ צַדִּיק שֶׁעָבַד אֶת ה' וְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו.

מִלְכֵי-צָדֵק הִתְפַּעֵל מְאוֹד מְטוֹבּוֹ שֶׁל אַבְרָם, שֶׁהִזָּה מוֹכֵן
לְמַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת לוֹט וְאֶת עָמוֹ.

מִלְכֵי-צָדֵק גַּם הִתְפַּעֵל מִגְבוּרָתוֹ וּמֵאֲמָן לְבוֹ שֶׁל אַבְרָם,
וְעַל כֵּן בִּרְךְ אוֹתוֹ וְאָמַר:

”בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיּוֹן

קָנָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ” (פְּסוּק טו)

מְבִרְךְ תִּהְיֶה לְאֵל עֲלִיּוֹן, שֶׁבָרָא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ.

מִלְכֵי-צָדֵק נִתֵּן גַּם תּוֹדָה וּבִרְכָה לָהּ, וְכֵךְ אָמַר:

”וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר מִגֵּן צָרִיף בִּידָךְ” (פסוק כ)

בְּרוּךְ ה', אֵל עֲלִיּוֹן, אֲשֶׁר מָסַר אֶת אוֹיְבֶיךָ בְּיַדֶּיךָ.

חֲכַמֵּינוּ זְכוּרֵנָם לְבִרְכָה תִּקְנֵנוּ לֹאמַר בְּתַפְלַת שְׁמוֹנָה עָשָׂרָה אֶת הַשֵּׁם שְׁאָמַר מֶלֶכִי-צֶדֶק - ”אֵל עֲלִיּוֹן”, וְכֵן אָנוּ מִתְפַּלְלִים: ”הָאֵל הַגָּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיּוֹן”.

אֲבָרְכֶם הַיּוֹדָה לָהּ וְאָמַר דְּבָרֵי שִׁירָה לָהּ עַל שְׁעֹזַר לוֹ לְנַצַּח אֶת הַמְּלָכִים הַגְּבוּרִים.

”וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סֶדֶם אֶל אֲבָרָם

תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְבֵּשׁ קַח לְךָ” (פסוק כא)

אֲבָרָם לֹא הִסְפִּים לְקַחַת מִמֶּלֶךְ סֶדֶם אֶת הַרְכוּשׁ וְאָף נִשְׁבַּע בְּהִרְמַת יָד וְאָמַר:

”הֲרִימוּתֵי יָדַי אֶל ה' אֵל עֲלִיּוֹן קִנְיַת שָׁמַיִם וְאָרֶץ.

אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוּף נֶעַל וְאִם אֶקַח מִכָּל אֲשֶׁר לְךָ

וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִּי אֶת אֲבָרָם” (פסוקים כב-כג)

אֲבָרָם לֹא רָצָה לְקַבֵּל דְּבַר מִמֶּלֶךְ סֶדֶם, כִּדְּבֵי שְׁמֵלֶךְ סֶדֶם לֹא יוּכַל לֹאמַר שֶׁהוּא זֶה שֶׁעָשָׂה אֶת אֲבָרָם עֲשִׂיר.

אֲבָרָם רָצָה שְׁכַלֵּם יִדְעוּ שֶׁה' לְבָדוֹ נָתַן לוֹ אֶת עֲשָׂרוֹ וְלוֹ לְבָדוֹ צָרִיךְ לְהוֹדוֹת.

אבְּרָם לֹא שָׂכַח אֶת הַנְּעָרִים וְהָאֲנָשִׁים שֶׁהִלְכוּ אִתּוֹ
וְאָמַר לְמַלְךְ סְדוּם לְתֵת לָהֶם אֶת חֻלְקָם:

”בְּלַעְדֵי

רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים

וְחֻלְק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי

עֲנֵר אֲשֶׁבּוּל וּמְמָרָא הֵם יִקְחוּ חֻלְקָם” (פְּסוּק כּד)

בְּאוּרֵי מַלְיָם

נִשְׁבָּה - נִלְקַח בְּיַד הָאוֹיְבִים

חֲבָרוּ - הִתְאַסְפוּ

וַיִּרְק - מֵהָר וְזָרַח

רִפְאִים - גְּבוּרִים

חֲנִיכִיו - תַּלְמִידָיו

לַעֲרַךְ מִלְחָמָה - לִקְיָם

מִלְחָמָה

קוֹנֵה (שָׁמַיִם) - בּוֹרָא

חֲמָר - טִיט

מִגֵּן - נֵתַן לְנִצָּחַן

וַיְנַוְסוּ - בָּרְחוּ

צָרִיךְ - שׁוֹנְאֵיךְ

פְּלִיט - מִי שֶׁנִּשְׁאַר מֵהַמִּלְחָמָה

בְּלַעְדֵי - חוּץ מִמֶּנִּי

שָׁכַן - גֵּר

מקורות לפרק יד

פסוק ה: "האימים" - מלשון אימה, שהיו מטילים פחד על הבריות -
אבן עזרא: "שיש מהם אימה".

פסוק יב: ענישת לוט על בחירתו לגור בסדום - רש"י: "מי גרם לו
זאת? ישיבתו בסדום".

גבורתו של אברם - רמב"ן (כו, כט): "ויתכן שהיה אברהם גדול מאד
ורב כח... והוא בן חיל אשר לבו כלב האריה, ורדף ארבעה מלכים
גבורים מאד ונצחם". ספורנו (לפסוק ה): "ומזה נודע גדול גבורת אברם
ותחבולות מלחמתו וחסדיו עם אחיו, שמסר נפשו להתגבר עליהם".

פסוק יג: "הפליט" - כפשוטו - חזקוני: "ופשוטו: איש אחד שנפלט מן
המלחמה".

"עברי" - שני פירושים - א. בא מעבר הנהר - רש"י. ב. מבני בניו של
עבר - רד"ק: "מבני בניו של עבר, וכולם התייחסו אליו, אבל אברהם
וזרעו התייחדו ביחס הזה, כי להם נשאר לשון עבר... וזרע אברהם אשר
ליעקב נקראו עברים".

פסוק יד: "חניכים" - א. מחונכים לעבודת ה' - רד"ק: "ופירושו:
מלומדיו, שלמדם בדרך האמת לעבוד את ה'".

ב. מחונכים למדות טובות - רלב"ג: "והדריכם והרגילם במנהגים
המשובחים". ובהמשך דבריו כתב: "שחנכם בשאר המדות המשובחות".

ג. מאומנים למלחמה - אבן עזרא: "שחנכם פעמים רבות במלחמה".

אהבתו הגדולה של אברם ללוט - רבנו בחיי: "ומה שאמר אחיו והיה בן הרץ אחיו, הודיענו בזה יפי מדתו ומעלתו של אברהם, כי קנא אל הדבר ופנה אל האחווה... אבל נזדרז בדבר כאילו היה אחיו ממש".
וכן בשיחות הרב צבי יהודה קוק (עמ' 158): "מתעוררת מלחמה ולוט נמצא בין השבויים... [אברם] מגיס את החניכים שלו... זאת מסירות נפש מתוך ענקיות של אהבת הבריות, שנמשכת מהכרת ה' ודבקות בה' של אברהם אבינו - אוהב את המקום ואוהב את הבריות".

הסכמת החניכים ללכת עם אברם מתוך אהבתם אליו - על פי רלב"ג:
"ולזה התעוררו אלו האחים [ענר אשכול וממרא] לצאת עם אברהם למלחמה, וזה ממש שירה על חוזה אהבתם אותו" - מאחים אלו ניתן להקיש גם על שאר החניכים.

ביטחוננו של אברם בה' - רד"ק: "להראות לעולם צדקת אברם וקטחוננו באל בכל לב, כי הם נצחו חמשה מלכים, ואף על פי כן רדף הוא אחריהם במעט עם, ועליו ועל כיוצא בו נאמר: 'ובוטח בה' ישגב'".

פסוק טו: הסבה לקביעת המלחמה בלילה - א. כי בלילה ישנים - בעל 'עקדת יצחק': "כי חלוק העם המעט לשנים או שלשה ראשים, עם הרדיפה אחריהם לילה להחרידם ולהבהילם בהיותם שוקטים מיגיעת היום ונואשים מהמלחמה, הכל הוא מטוב ההשתדלות". **ב. כדי שלא יראו מעטים - ספורנו:** "גם זה מתחבולות, שלא יראו היותם מעטים".

חלקת המחנה למספר ראשים - א. כדי שלא יוכלו לברוח - רלב"ג:
"שכבר נחלק עליהם בלילה הוא ועבדיו למחנות רבות, כדי שיבואו מכל הצדדים ולא ימלט איש מהם". **ב. כדי שיראו רבים - ספורנו:**
"לתחבולה, כדי שיחשבו שקמו כל הסביבות עליהם".

פסוק יז: קבלת הפנים לאברם והמלכתו - רש"י: "עמק המלך - ...ומדרש אגדה עמק שהשוו שם כל האומות והמליכו את אברהם לנשיא אלקים ולקצין".

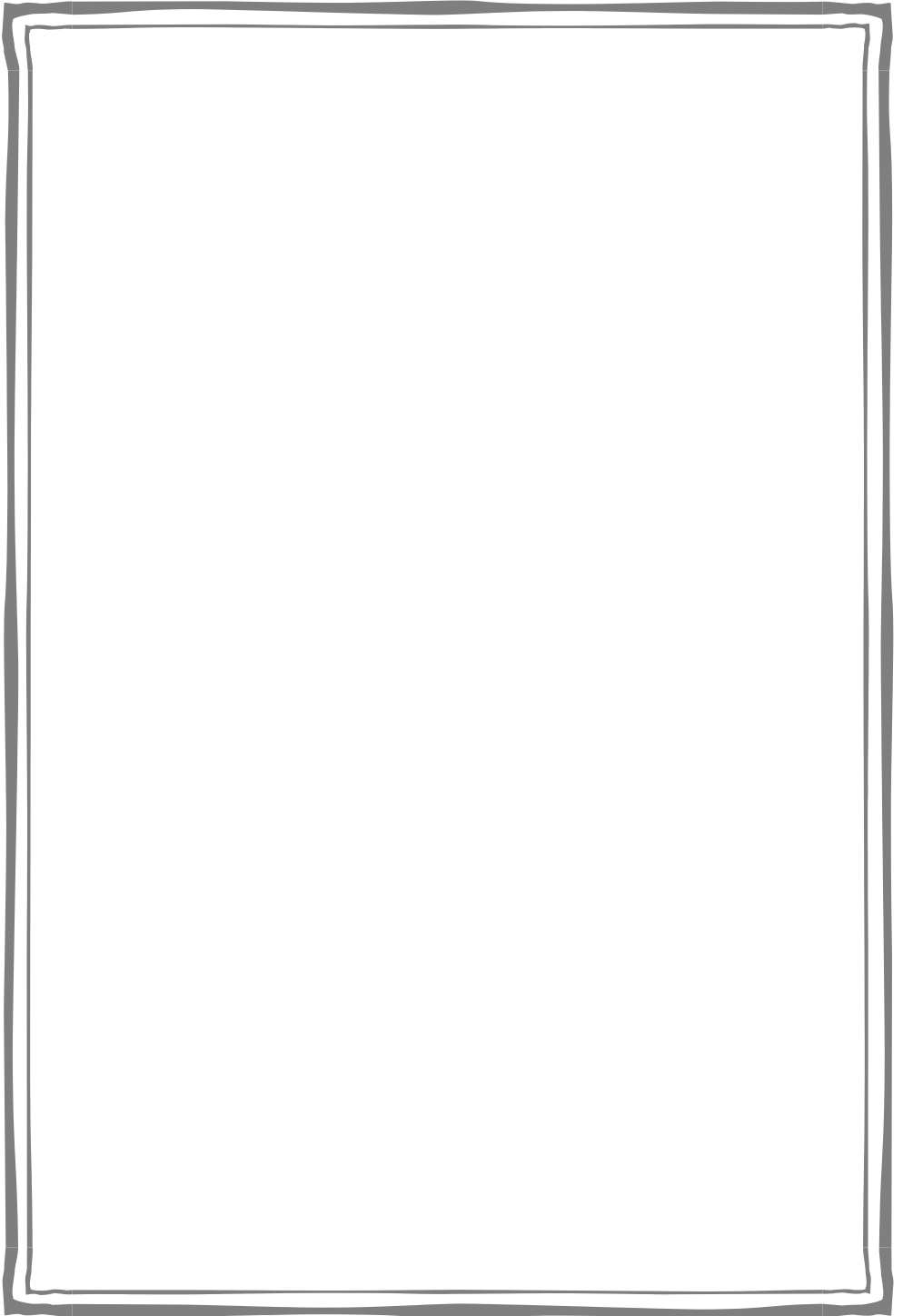
פסוקים יז-יח: החסד של מלכי-צדק - רש"י: "לחם ויין - כך עושים ליגיעי מלחמה".

ההשוואה בין מלכי צדק למלך סדום - אור החיים: "להגיד שבח הצדיקים מה בינם לבין הרשעים, כי מלך סדום יצא לקראת אברהם לראות פניו ויקם... ושם הצדיק מבלי חיוב נדיבות יעץ והקביל פניו בלחם ויין".

מלכי-צדק היה מלך ירושלים - תרגום יונתן: "ומלכא צדקא הוא שם בר נח מלכא דירושלים".

מלכי צדק הוא שם בן נח - תרגום יונתן ורש"י.

שירת אברם על הניצחון - מדרש רבה (מג, כא כב): "אמר משה: בלשון שאמר אבא [אברהם] שירה: 'הרימותי ידי אל ה', בו בלשון אני אומר שירה, שנאמר: 'אלקי אבי וארוממנהו'".

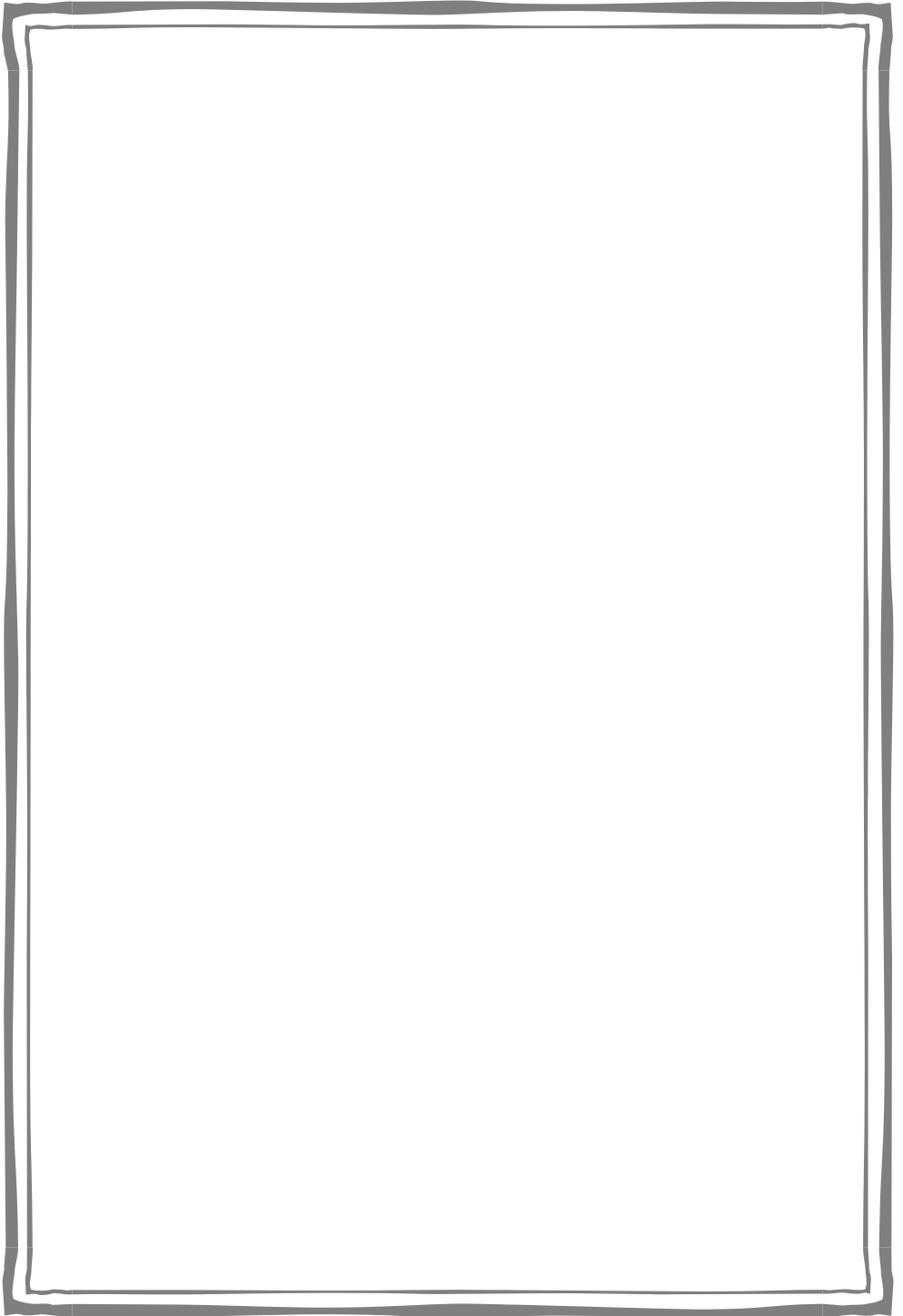
פָּרָק טו

הַבְּטָחוֹת ה' לְאַבְרָם

וּכְרִיתַת בְּרִית בֵּין

הַבְּתָרִים

הַבְּטָחוֹת ה' לְאַבְרָם וְכַרְיַת בְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים

(פָּרָק טו)

אַחֲרֵי נִצְחוֹנוֹ הַגָּדוֹל שֶׁל אַבְרָם, נִרְאָה אֵלָיו ה' וְאָמַר לוֹ שְׂגִינָן עָלָיו מִפְּנֵי הָאוֹיְבִים:

”אֵל תִּירָא אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לְךָ” (פְּסוּק א)

📖 "תִּירָא" - תִּפְחָד.

אַבְרָם פָּחַד מִמְּלַחְמָה נוֹסֶפֶת. הוּא חָשׂשׁ שֶׁכַּעַת יִתְאַסְּפוּ קְרוֹבֵי מִשְׁפַּחוֹת הַהֲרוּגִים וְתוֹשְׁבֵי הָאָרְצוֹת שֶׁנִּשְׁאַרוּ וְכֻלָּם יִבּוֹאוּ לְהִלָּחֵם נִגְדּוֹ.

”שְׂכָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד”

ה' אָמַר לְאַבְרָם שְׂיִתֵּן לוֹ שְׂכָר גָּדוֹל עַל כָּל הַמְּאֲמָצִים שֶׁעָשָׂה בְּמִלְחָמָה הַגָּדוֹלָה כְּדֵי לְהִצִּיל אֶת לוֹט.

”וַיֹּאמֶר אַבְרָם ה' אֱלֹקִים מֶה תִּתֶּן לִי” (פְּסוּק ב)

אַבְרָם אָמַר לֵה' שְׂאִינְנוּ מְסַגֵּל לְהַנּוֹת מִמִּתְנוֹת ה' וּמִהַבְּטָחוֹתָיו.

ומדוע ?

מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בֵּן.

”ואנכי הולך ערירי”

אברהם אמר לה' שמינין שעד עתה לא נולדו לו בנים, הוא הולך למות ערירי - בלי בנים. מי ימשיך את דרכו של אברהם וילמד את הבריות לעבד את ה' ולהיטיב זה לזה?

”ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר”

הממנה על כל האכל והמזון של בית אברהם היה אליעזר שבא מדמשק, והוא בן הבית הקרוב ביותר לאברהם, אך גם הוא לא היה בנו.

אברהם מנה את אליעזר לתפקיד זה מפני שהיה עבדו הנאמן ביותר, ואף למד ממנו חכמה יותר מכל העבדים האחרים.

”ויאמר אברהם הן לי לא נתת זרע”

והנה בן ביתי יורש אתי” (פסוק ג)

אברהם ראה שעברו שנים רבות ולא נולד לו בן. הוא חשב שבגילו המבוגר כבר לא יולד לו בן, ואליעזר עבדו יירש אותו.

פיצד חשב אברהם שאליעזר יירש אותו, הרי ה' הבטיח לו שיהיה לו בן?

אֲבָרְכֶם הֲיֵה צְדִיק וְעָנּוּ וְחָשַׁב שְׂאוּלֵי אֵינָנוּ רְאוּי לְהִבְטָחַת ה'.

אֲבָרְכֶם אֶהֱב מְאוֹד אֶת אֲלִיעֶזֶר עַבְדּוֹ, אֲךְ רְצָה שְׁבָנוּ שְׁלוּ יִרְשׁ אוֹתוֹ.

הָאֵם ה' רְצָה שְׂאֲלִיעֶזֶר יִרְשׁ אֶת אֲבָרְכֶם ?

נִדְאֵי שְׁלֵא ! אֲף שְׂאֲלִיעֶזֶר הֲיֵה עַבְדּוֹ הַנְּאֻמָּן בְּיֹתֵר שֶׁל אֲבָרְכֶם, לֹא רְצָה ה' שֶׁהִבְטָחָה "וְאֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גְדוֹל" תִּתְקַיֵּם בְּאֲלִיעֶזֶר וּבִזְרָעוֹ. וְכֵן אָמַר ה' לְאֲבָרְכֶם :

"לֹא יִרְשֶׁךָ זֶה

כִּי אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמְּעִיךָ הוּא יִרְשֶׁךָ" (פְּסוּק ד)

לֹא אֲלִיעֶזֶר יִרְשׁ אוֹתְךָ, אֲלֵא הַבֵּן שִׁינֹלֵד לְךָ הוּא יִרְשֶׁךָ וּמִמֶּנּוּ יֵצֵא עִם יִשְׂרָאֵל.

"וַיֹּצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר

הִבֵּט נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים

אִם תּוּכַל לְסַפֵּר אוֹתָם

וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זְרָעֶךָ" (פְּסוּק ה)

ה' הִבְטִיחַ לְאַבְרָם שֶׁבְנָיו יִהְיוּ רַבִּים מְאֹד כְּכֹכְבֵּים, וְגַם חֲשׂוּבִים וְנִכְבָּדִים כְּכֹכְבֵּים הַזֹּהָרִים וּמֵאִירִים בַּשָּׁמַיִם.

אַבְרָם וְשָׂרֵי הָיוּ זִקְנִים מְאֹד, בְּגִיל כְּזֶה בְּנֵי אָדָם כָּבֵר לֹא מוֹלִידִים יְלָדִים, וְאַף עַל פִּי כֵן הָיָה אַבְרָם בְּטוֹחַ שֶׁה' יִקְיֵם דְּבָרוֹ. וְכֵן נֹאמַר:

"וְהָאֱמִין בֵּה' וַיַּחֲשֹׁבֶהּ לוֹ צְדָקָה" (פְּסוּק ו)

אַבְרָם הָאֱמִין שֶׁהִבְטַחַת ה' תְּתַקֵּם, וְהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִחְשִׁיב לְאַבְרָם אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁהָאֱמִין בוֹ לְזָכוֹת.

לְאַחַר הַהִבְטָחָה עַל הַבְּנִים, הוֹסִיף ה' וְהִבְטִיחַ לְאַבְרָם שֶׁיִּתֵּן לְזָרְעוֹ אֶת הָאָרֶץ:

"אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים"

לְתֵת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ" (פְּסוּק ז)

אַבְרָם הָאֱמִין שֶׁה' יִתֵּן לוֹ וּלְבְנָיו אֶת הָאָרֶץ, אוּלַם אַבְרָם דָּאג שֶׁמָּא בְנָיו יִחְטְאוּ וְה' יַגְלֶה אוֹתָם מִן הָאָרֶץ לְעוֹלָם, לְכֵן שָׁאַל:

"בְּמָה אֲדַע כִּי אֵירֶשְׁנָה" (פְּסוּק ח)

אֵיךְ אֲדַע שֶׁאֲנִי וּבְנֵי נִירֶשׁ אֶת הָאָרֶץ לְעוֹלָם, וְשִׁזְרַעִי לֹא יַגְלֶה מִן הָאָרֶץ לְגַמְרֵי וַיִּפְסֵד אֶת הָאָרֶץ?

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי קַחְהָ לִּי עֲגָלָה מִשְׁלֹשֶׁת... " (פסוק ט)

ה' צִוָּה אֶת אַבְרָם לְקַחַת שְׁלֹשׁ עֲגָלוֹת, שְׁלֹשׁ עֲזִים וְשְׁלֹשָׁה אֵילִים, וּלְבַתֵּר, כְּלוֹמֵר לְחַתָּן, אוֹתָם לְשָׂנִים.

וּמִדּוּעַ צִוָּהוּ לַעֲשׂוֹת זֹאת ?

ה' צִוָּה אֶת אַבְרָם לְבַתֵּר אֶת הַבְּהֵמוֹת כְּדֵי לְכַרֵּת עַמּוּ בְרִית.

לְאַחַר שֶׁבַתֵּר אַבְרָם אֶת הַבְּהֵמוֹת נִפְלָה עָלָיו תְּרֻמָּה, וְאִזּוֹ נִרְאָה אֱלֹהֵי ה' וְאָמַר לוֹ:

"יְדוּעַ תִּדְעַ כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם

וְעַבְדוּם וְעֲנּוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה" (פסוק יג)

בְּנִיךָ לֹא יִירָשׁוּ אֶת הָאֶרֶץ מִיָּד, תִּחַלְּהָ הֵם יִהְיוּ גֵרִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְהַמִּצְרַיִם יַעֲנּוּ אוֹתָם בַּעֲבוּרַת פְּרֶךְ.

"וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דֵּן אֲנִי" (פסוק יד)

ה' דוֹאֵג לַעֲמּוֹ וְשׁוֹמֵר עָלָיו הֵיטֵב. מֵתוֹךְ כֶּךָ יִשְׁפֹּט אֶת הַמִּצְרַיִם, וְיַעֲנִישׁ אוֹתָם בְּמַכּוֹת חֲזָקוֹת עַל שֶׁהֶעֱבִידוּ אֶת זְרַע אַבְרָם.

"וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל"

מהו הרכוש הגדול שהבטיח ה' לזרע אברהם ביציאת מצרים?

אלו הם כלי הכסף וכלי הזהב שקבלו בני ישראל מהמצרים ביציאתם ממצרים.

”ואתה תבוא אל אבותיך

בשלוש תקבר בשיבה טובה” (פסוק טו)

ה' הבטיח לאברהם שיפטר מן העולם בשלום, בגיל זקן מאוד, ולא יצטרך לראות את צרות הגלות.

ומתי יקיים ה' את הבטחתו לתת לזרע אברהם את הארץ?

”ודור רביעי ישובו הנה...” (פסוק יז)

בני הנכדים של אברהם ישובו וכבשו את הארץ.

הבטחה זו התקיימה בדורו של יהושע בן נון - בני ישראל כבשו את הארץ והתנחלו בה.

”ויהי השמש באה ועלטה היה

והנה תנור עשן

ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה” (פסוק יז)

תנור העֶשֶׂן וְלִפִּיד הָאֵשׁ שֶׁבְּתוֹכוֹ הָיוּ הַשְּׁלוּחִים שֶׁל ה' לְעֵבֶר בֵּין הַבְּהֵמוֹת הַחַתּוּכוֹת.

הַמַּעֲבָר שֶׁל הָעֶשֶׂן וְהַלִּפִּיד בֵּין הַבְּתָרִים שֶׁחַתַּךְ אֲבָרָם סָמַן אֶת כְּרִיתַת הַכְּרִית עִם אֲבָרָם וְזָרְעוּ.

בְּכִרְיַת כְּרִית זוֹ הִרְאָה ה' אֶת אֱהָבָתוֹ הַגְּדוֹלָה לְאֲבָרָם, שֶׁנֹּתֵן לוֹ וְלִזְרַעוֹ אֶת הָאָרֶץ וְלֹא לְשׁוּם עַם אַחֵר.

כְּרִית זוֹ לֹא תִשְׁתַּנֶּה וְלֹא תִתְבַּטֵּל לְעוֹלָם, גַּם אִם בְּנֵי שֶׁל אֲבָרָם יִחְטְאוּ.

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ שֶׁגַּם אִם בְּנֵי יִחְטְאוּ, הֵם לֹא יִמְשִׁיכוּ בְּהַתְּנַהֲגוּתָם הַרְעָה תָּמִיד. וְדַאי לְאַחַר זְמַן הֵם יִתְחַרְטוּ עַל מַעֲשֵׂיהֶם וְיָשׁוּבוּ אֶל ה'.

”בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אֲבָרָם כְּרִית לְאִמּוֹר

לְזַרְעֶךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת” (פסוק יח)

בְּדָבָר נִפְלָא זָכָה אֲבָרָם !

מִלֶּךָ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּרַת עִמּוֹ כְּרִית וְהִבְטִיחַ לוֹ וְלִזְרַעוֹ אֶת הָאָרֶץ עַד עוֹלָם, דְּבָר שֶׁלֹּא זָכָה לוֹ שׁוּם אָדָם מֵעוֹלָם.

”מִנְהַר מִצְרַיִם עַד הַנְּהַר הַגְּדוֹל נָהַר כְּרִית”

ה' פֶּרֶת בְּרִית עִם אֲבָרָם לָתֵת לוֹ אֶרֶץ בְּעֵלְת גְּבוּלוֹת
רְחֵבִים, מִנְהַר מִצְרַיִם בְּדָרוֹם וְעַד נְהַר פְּרָת בְּצָפוֹן.

הָאֶרֶץ שֶׁהִבְטִיחַ ה' לְאַבְרָם הִיא אוֹתָהּ אֶרֶץ שְׁעָם יִשְׂרָאֵל
מִצְוֶה לְרַשֵּׁת אוֹתָהּ וּלְשַׁבֵּת בָּהּ, וְהִיא נִחְלָתוֹ לְעוֹלָמִי
עַד.

בְּאִוְרֵי מְלִים

מִחְזָה - מִרְאָה נְבוֹאָה	רַע - חֶבֶר
תִּירָא - תִּפְחָד	רַעְהוּ - חֶבְרוֹ
עֵרִירִי - שְׁלֵא נולדו לוֹ יְלָדִים	וַיֵּשֶׁב - הַעִירִי
יֹרֵשׁ - מִקְבֵּל אֶת רְכוּשׁ הַנִּפְטָר	תִּרְדָּמָה - שָׁנָה עֲמֻקָּה
הִבֵּט - הִסְתַּכַּל	אִימָה - פֶּחַד
כֹּה־נֶךְ	דָּן - שׁוֹפֵט וּמַעֲנִישׁ
צְדָקָה - טוֹבָה	שִׁיבָה - זְקֵנָה
עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת - שְׁלֹשׁ עֵגְלוֹת	עוֹן - חֵטָא
אֵיל - כֶּבֶשׂ זָכָר	עֵלְטָה - חֹשֶׁךְ גָּדוֹל
לְבַתֵּר - לְחֵתֵךְ לְשָׁנִים	גְּזָרִים - חֲתִיכוֹת
תּוֹךְ - אֲמַצַּע	

מקורות לפרק טו

פסוק א: פחדו של אברם ממלחמה נוספת - תרגום יונתן בן עוזיאל: "דילמא ייזלון אחיהון וקריבהון דאילין קטיליא ויצטרפון בלגיונין ויתון עלי [שמא ילכו האחים והקרובים של אלו ההרוגים ויצטרפו בגדודים ויבואו עלי למלחמה]". וכך כתב גם הרמב"ן.

שכרו של אברם על מאמציו במלחמה - אבן עזרא: "גם אתן לך שכר שנדבה רווחך להושיע בן אחיך במתי מעט ונשענת עלי".

פסוק ב: אברם לא נהנה מכל אשר לו כל עוד לא היה לו בן - תרגום יונתן בן עוזיאל: "ואמר אברם ה' אלוקים סגין ברכותא יהבת לי, וסגין אית קדמך למתן לי, ברם מה הנייא אית לי דאנא עביר מן עלמא בלא בנין [אמר אברם: ה', הרבה ברכות נתת לי, והרבה יש לפניך לתת לי, אבל מה הנאה יש לי כאשר אני עובר מן העולם בלי בנינים]".

נאמנותו של אליעזר - ליקוטים (בחומש "רב פנינים").

פסוק ג: ענוותנותו של אברם - רמב"ן: "כי הצדיקים לא יאמינו בעצמם בחטאת בשגגה... והנה ראה בעצמו בא בימים ולא נתקיימה נבואתו, וחשב כי חטאיו מנעו הטוב".

פסוק ד: הבטחת ה' לאברם על מעלת זרעו - נצי"ב: "הוסיף כאן שיהיו הרבה אנשי מעלה שיאירו ככוכבים".

פסוק ו: ויחשבה לו צדקה - אמונתו של אברם בה' הוסיפה לו זכויות - רש"י: "הקדוש ברוך הוא חשבה לאברם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו".

אמונתו הגדולה של אברם - ספורנו: "בטח שיעשה מה שאמר בלי ספק, אף על פי שהיה הדבר נמנע או רחוק אצל הטבע".

פסוקים ז-ח: אמונת אברם בהבטחת הארץ ודאגתו שמא יגלו בניו מארצם - שפתי חכמים על רש"י.

פסוק י': טעם בתירת הבהמות בברית בין הבתרים - רש"י: "ואין המקרא יוצא מידי פשוטו, לפי שהיה כורת ברית עמו לשמור הבטחתו להוריש לבניו את הארץ, כדכתיב: 'ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר' וגו', ודרך כורת ברית לחלק בהמה ולעבור בין בתריה... אף כאן תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים הוא שלוחו של שכינה שהוא אש".

פסוק יד': "דן אנכי" - בעשר המכות - רש"י.

פסוק טו': ההבטחה לאברם שלא יראה צרות אלו - רש"י: "ואתה תבוא - ולא תראה בכל אלה [העבדות והעינוי - שפתי חכמים]".

פסוק יז': בטחון ה' בתשובת ישראל - על פי האלשיך: "תקבר בשיבה טובה - שיעשה ישמעאל תשובה, כלומר ומזה שתראה בעיניך בחיך, תיקח סימן לבניך שגם הם יעשו תשובה, והוא מאמרם ז"ל 'ברית כרותה לישראל שיעשו תשובה באחרית הימים'".

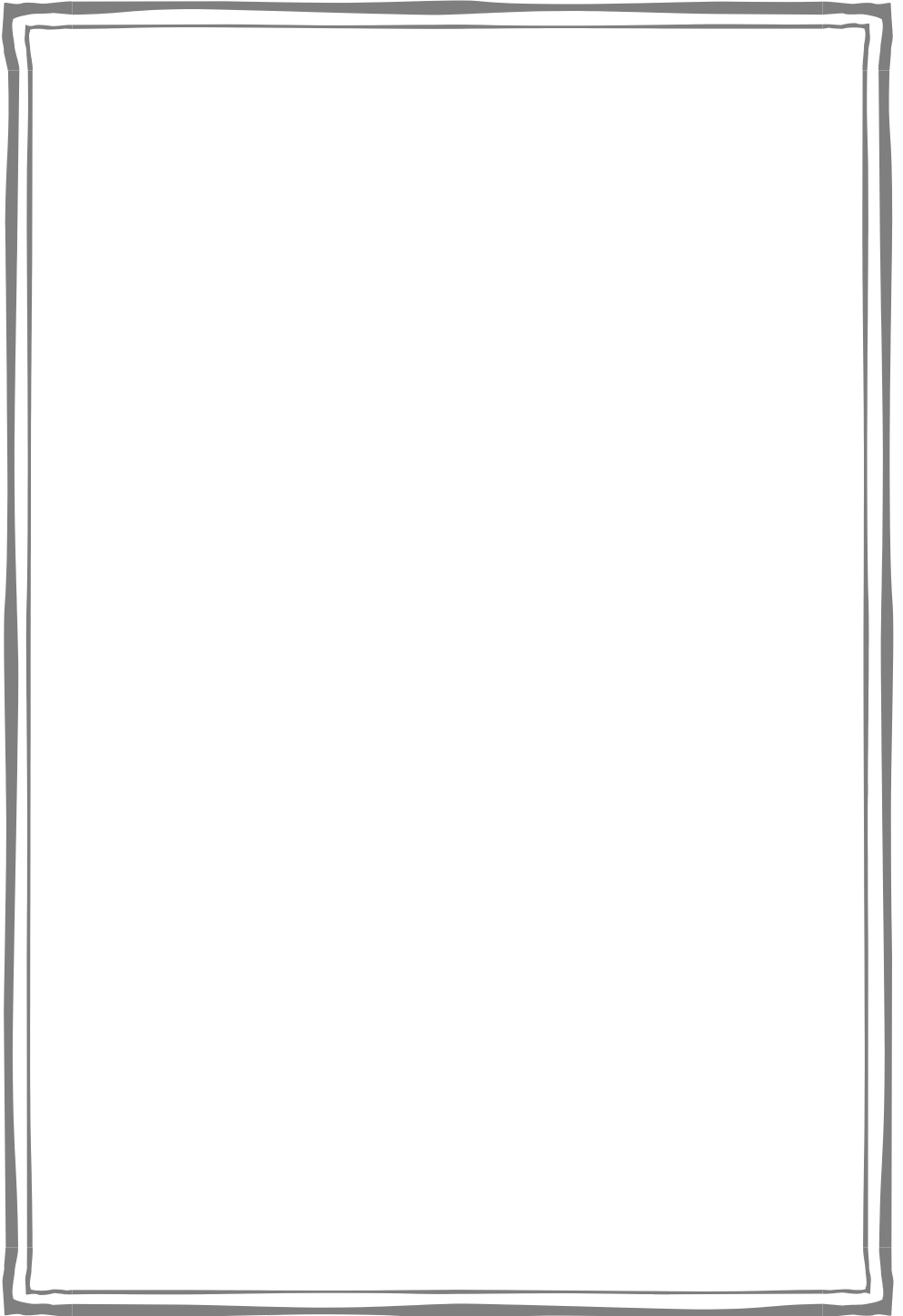
פרק טז

נְתִינַת הַגֵּר לְאַבְרָם
וּכְפִיּוֹת הַטּוֹבָה שֶׁל הַגֵּר

בְּרִיחַת הַגֵּר
וְהַתְּגִלוֹת הַמְּלֶאךָ אֵלָיו

חֲזֵרַת הַגֵּר וְהַלְּדוֹת
יִשְׁמַעְאֵל

נתינת הגר לאברם וכפיות הטובה של הגר

(פרק טז)

"וְשָׂרֵי אִשֶּׁת אַבְרָם לֹא יִלְדָה לוֹ" (פסוק א)

שנים רבות עברו מאז נשא אברם את שרי לאשה, ועדיין לא נולד להם ילד.

בשנים אלו צפו אברם ושרי לבן וידעו שה' יקים את הבטחתו: "ואעשך לגוי גדול".

"ולא שפחה מצרית ושמה הגר"

האם תמיד הגר היתה שפחה?

חכמינו זכרונם לברכה למדונו שהגר היתה בתו של פרעה מלך מצרים.

ומדוע שלח פרעה את בתו עם אברם ושרי?

פרעה ראה את הנסים שנעשו לשרי כאשר לקח אותה מאברם בעלה.

וכך אמרו חכמינו זכרונם לברכה: "אמר [פרעה] מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה [ביתו של אברם], ולא גבירה בבית אחר [בארמון במצרים]".

📖 "מוטב" - טו ב' יותר.

בשונה מפרעה, הגר בתו התפעלה עד מאוד ממצעשיה הטובים של שרי ומצדקותה.

מי קרב את הגר המסכנה שעזבה את בית אביה ובאה למקום שלא הפירה שום אדם? מי עודד ושמח את לבה העצוב?

שרי אמנו אהבה את הגר כאם האוהבת את בתה. היא קרבה אותה ונתנה לה כל מה שחסר לה.

היא גם נתנה להגר תפקידים חשובים באהל, וותרה על כבודה.

חכמינו זכרונם לברכה למדונו, שפשהיו באות שרות חשובות אל שרי לשאל בשלומה, היתה אומרת להן: "צאו ושאלו בשלומה של עלובה".

כלומר: לכו ושאלו בשלום הגר המסכנה, ששרי אין לה אב ואם כאן.

שרי גם למדה את הגר להתפלל לה ולעבד אותו.

לכן, כאשר ראתה שרי שהזמן חולף ואינה זוכה ללדת בן, בקשה בצדקותה מאברם שישא גם את הגר לאשה, וכך אמרה לו:

"ותאמר שרי אל אברם

הנה נא עצרני ה' מלדת" (פסוק ב)

שְׂרֵי אִמְנוּ הֵיטָה צְדָקָת וְקִבְלָהּ בְּאַהֲבָה אֶת רְצוֹן ה' שְׁלֵא נָתַן לָהּ בֶּן.

“בֵּא נָא אֶל שְׂפַחְתִּי אוֹלֵי אֲבֹנֵה מִמָּנָה”

שְׂרֵי אֲהַבָה מְאוֹד אֶת הַגֵּר, עַד כְּדֵי כֵן שְׂחֻשְׁבָה שְׁהֵבֵן שְׂיִוָּלָד לְהַגֵּר יְהִיָה כְּמוֹ בְּנָה, לְכֵן בְּקִשָּׁה מֵאַבְרָם לְקַחַת אֶת הַגֵּר לְאִשָּׁה.

שְׂרֵי גַם קִוְיָה שְׁבִזְכוּת הַחֶסֶד שְׂתַעֲשֶׂה עִם הַגֵּר, יִתֵּן לָהּ ה' בֶּן.

“וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם לְקוֹל שְׂרֵי”

אֲבָרָם אָהֵב אֶת שְׂרֵי וְלָכֵן שָׁמַע בְּקוֹלָהּ. הוּא הֵבִין שְׁבִלְקִיחָתָהּ שֶׁל הַגֵּר יִיטִיב גַּם עִם שְׂרֵי.

אֲבָרָם הִסְפִּים לְקַחַת אֶת הַגֵּר לְמִרוֹת הַיּוֹתָהּ שְׂפַחָה מְצִרִית מִבֵּית עוֹבְדֵי אֱלִילִים, מִפְּנֵי שְׁעִזְזָה אֶת עֲבוֹדַת הָאֱלִילִים וְעָבְדָה רַק אֶת ה'.

כֹּל זֶה הָיָה בְּזְכוּתָהּ שֶׁל שְׂרֵי, שְׁלִמְדָה אוֹתָהּ לְעַבֵּד אֶת ה'.

“וַתִּקַּח שְׂרֵי אִשָּׁת אֲבָרָם אֶת הַגֵּר...”

וַתִּתֵּן אוֹתָהּ לְאַבְרָם...” (פְּסוּק ג)

שְׂרֵי הַיְתָה צְדִיקָה, הִיא לֹא קִנְיָה בְּהִגֵּר עַל כֵּן שְׁגָם
הִיא נְהִיָּתָה אִשָּׁה שֶׁל אַבְרָם, לְהַפְּךְ, הִיא אִמְרָה לָהּ שֵׁישׁ
לָהּ זְכוּת גְּדוּלָה לְהִיּוֹת אִשָּׁה שֶׁל אִישׁ קְדוּשׁ כְּמוֹ אַבְרָם.

”וַיָּבֹא אֶל הַגֵּר וַתְּהַר” (פְּסוּק ד)

📖 **”וַתְּהַר”** – נִכְנָסָה לְהַרְיוֹן.

מָה הַיְתָה צְרִיכָה הַגֵּר לַעֲשׂוֹת פְּאֶשֶׁר הַיְתָה בְּהַרְיוֹן?

הַגֵּר הַיְתָה צְרִיכָה לְהוֹדוֹת לְשְׂרֵי שְׁנַתְנָה אוֹתָהּ לְאַבְרָם
לְאִשָּׁה. הִיא הַיְתָה צְרִיכָה לְכַבֵּד אֶת שְׂרֵי, לְשִׁמְעַע בְּקוּלָהּ
וּלְהַתְּפַלֵּל לָהּ שְׁגָם שְׂרֵי תְּהִיָּה בְּהַרְיוֹן.

הֵאֵם כֵּן נְהַגָה הַגֵּר?

נֶאֱמַר בְּפְסוּק:

”וַתֵּרָא כִּי הִרְתָּה וַתִּקַּל גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ”

הַגֵּר הַיְתָה כְּפוּיַת טוֹבָה וְלֹא זְכָרָה אֶת כָּל הַטּוֹבוֹת
הַרְבוֹת שֶׁעָשְׂתָה לָהּ שְׂרֵי.

לֹא רַק שֶׁהִגֵּר לֹא הוֹדָתָה לְשְׂרֵי, אֲלֵא שֶׁהִיא אַף זְלוּזָה
בָּהּ. הִיא לֹא הִסְפִּימָה לְשִׁמְעַע בְּקוּלָהּ, לַעֲבֹד בְּשִׁבְלָהּ,
וְאַף חֲשָׁבָה בְּלִבָּהּ שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה יוֹתֵר מִשְׂרֵי.

”וַתֵּאמֶר שְׂרֵי אֶל אַבְרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ...”

יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינֶיךָ" (פְּסוּק ד)

שְׂרֵי דְבָרָה אֶל אַבְרָם בְּכָבוֹד. הִיא לֹא אָמְרָה לוֹ בְּצוּרָה
מִפְּרִשְׁתָּ אֶת טַעֲנוֹתֶיהָ אֶלֶּא בְּדֶרֶךְ רָמִז.

טַעֲנָתָהּ הִיְתָה שְׂאֵבְרָם הִנֵּה צָרִיךְ לְמַנַּע מִהֲגֵר לְהִתְנַהֵג
כְּלַפֵּיהָ בְּצוּרָה לֹא יָפָה.

יִתְכַּן שְׂאֵבְרָם לֹא כַּעַס עַל הֲגֵר כִּי לֹא רָצָה שְׁתַּעֲלֵב,
וּבְמִיֶּחֶד מִפְּנֵי שֶׁהִיא הִיְתָה גִּיּוֹרֵת, כִּי בָּאָה מֵאַרְץ
מִצְרַיִם.

"וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל שְׂרֵי

הִנֵּה שִׁפְחָתְךָ בְּיָדְךָ

עֲשֵׂי לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ" (פְּסוּק ו)

אַבְרָם יָדַע שֶׁפְּנוּתָהּ שֶׁל שְׂרֵי לְטוֹבָה וְלִכְּן אָמַר לָהּ
שְׁתַּעֲשֵׂה בְּהֲגֵר מָה שֶׁהִיא חוֹשֶׁבֶת.

"וְתַעֲנֵה שְׂרֵי"

שְׂרֵי אִמְנֵה הִיְתָה צְדִיקָת וְטוֹבַת לֵב וּבְנוֹדַי לֹא הִכְאִיבָה
לְהֲגֵר. הַפְּנוּהָ הִיא שֶׁהִיא עֲנִתָה אוֹתָהּ בְּכַךְ שֶׁצְּנוּתָהּ עָלֶיהָ
לְעֵבֶד בְּעִבּוּדוֹת קָשׁוֹת יוֹתֵר.

שְׂרֵי אֶהְבֶּה אֶת הַגֵּר וְעֲשֵׂתָהּ זֹאת לְטוֹבָתָהּ, הִיא רְצֹתָה
שֶׁהַגֵּר תִּדַע לְהַכִּיר טוֹבָה לְמִי שֶׁעוֹשֶׂה עִמָּה חֶסֶד בְּכָל
יּוֹם.

שְׂרֵי רְצֹתָה שֶׁהַגֵּר תִּלְמַד גַּם שְׂלֵא לְהִתְנַאֲוֹת, וְתִבִּין
שֶׁהִיא שֹׁפְחָה.

מָה עֲשֵׂתָה הַגֵּר?

הִיא בְּרַחֵם אֶל הַמְדַבֵּר.

בְּרִיחַת הַגֵּר וְהִתְנַלּוֹת הַמְּלֶאֶךָ אֵלֶיָּהּ

”וַיִּמְצָאָה מְלֶאֶךָ ה’

עַל עֵין הַמַּיִם בַּמְדַבֵּר...” (פְּסוּק ז')

”עֵין הַמַּיִם” - מַעַן.

”וַיֹּאמֶר הַגֵּר שִׁפְחַת שְׂרֵי אִי מִזֶּה בָּאת...”

וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שְׂרֵי גְבֻרָתִי אֲנֹכִי בְּרַחַת” (פְּסוּק ח')

הַגֵּר לֹא נִבְהָלָה כְּאֲשֶׁר שָׁמְעָה אֶת מְלֶאֶךָ ה', מִפְּנֵי
שֶׁהִיְתָה רְגִילָה לְרֹאוֹת מְלֶאֶכִים בְּבֵית אֲבָרָם.

”וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֵּאךָ ה’

שׁוֹבִי אֶל גְּבֻרַתְךָ וְהִתְעַנִּי תַחַת יְדֵיךָ” (פְּסוּק ט)

ה’ יָדַע שְׁשָׂרֵי הַתְּפוּנָה לְטוֹבָה וְנִהְגָה בְּאִפְּן נְכוּן, וְלִכֵּן שָׁלַח מִלֵּאךָ שְׂיִצְוֶה אֶת הַגֵּר לְחִזֹּר אֶל שָׂרֵי וּלְהִמָּשִׁיךְ לַעֲשׂוֹת אֶת הָעֲבוּדוֹת שֶׁתְּטִיל עָלֶיהָ.

בְּכֵךְ רָצָה ה’ שֶׁהַגֵּר תִּבִּין שֶׁהִיא הַשְּׂפָחָה וְשְׁשָׂרֵי צָדֵקָה בְּהִתְנַהֲגוּתָה כְּלִפְיָהּ.

וְעוֹד אָמַר לָהּ הַמִּלֵּאךָ:

”הֲנִיךָ הָרָה וַיִּלְדֶּת בֵּן וְקָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמַעֲאֵל

כִּי שָׁמַע ה’ אֶל עֲנִיךָ” (פְּסוּק יא)

הַשֵּׁם יִשְׁמַעֲאֵל הוּא מְלִשׁוֹן שָׁמַע אֵל, שָׁמַע ה’ לְתַפְלֵתָהּ שֶׁל הַגֵּר כְּשֶׁהִיְתָה מְסֻכָּנָה וּבוֹדְדָה בַּמִּדְבָּר.

הָאֵם יִשְׁמַעֲאֵל יִתְנַהֵג כְּמוֹ אֲבָרָם - יִתְפַּלֵּל לָהּ וַיִּיטִיב עִם הַבְּרִיּוֹת?

”וְהוּא יִהְיֶה פָּרָא אָדָם יָדוּ בְּכָל” (פְּסוּק יב)

יִשְׁמַעֲאֵל לֹא יַעֲסֹק בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, אֶלָּא יְגוֹר בַּמִּדְבָּר, שֶׁם יִצוּד חַיּוֹת וַיִּשְׁלַח יָדוֹ בְּעוֹבְרֵי דְרָכִים לְגִזֹּל מֵהֶם אֶת רְכוּשָׁם.

משפטים המלאך לדבר עמה, אמרה הגר:

”הגם הלם ראיתי אחרי ראיי” (פסוק יג)

”הל'ם” - כאן.

הגר התפלאה מפני שראתה מלאך ה' במדבר.

הגר הייתה רגילה לראות מלאכים בבית אברהם ושני מפני שהיו צדיקים, ולא חשבה שתראה מלאך במקום אחר.

חזרת הגר והלדת ישמעאל

”ותלד הגר לאברהם בן ויקרא אברהם

שם בנו אשר ילדה הגר ישמעאל” (פסוק טו)

איך ידע אברהם לקרא לבנו באותו שם שאמר המלאך להגר?

רבותינו ענו על כך שתי תשובות:

האחת - הגר ספרה לאברהם את דברי מלאך ה', ואברהם קים את מצות ה'.

והשנייה - אברהם ידע ברוח הקודש מה אמר המלאך להגר.

ביאורי מלים

מקץ - בסוף

ותקל (גברתה) - לא היתה חשובה

עין מים - מעין

אנה - לאן

עניר - צעיר

פרא - מי שגדל בשדה ובמדבר

ישכן - יגור

הלם - כאן

מקורות לפרק טז

פסוק א: הצפייה של אברם ושרי להולדת בן - רמב"ן: "שאברם מתאוה מאד לבנים". ובליקוטים (בחומש "רב פנינים"): "כי תשוקת הנשים לגדל בנים".

הסכמת פרעה לשלוח את הגר בתו לבית אברם - רש"י: "בת פרעה היתה, כשראה ניסים שנעשו לשרה, אמר 'מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר'".

התפעלות הגר ממעשיה של שרה - מדרש שכל טוב: "אמר רבי שמעון בר יוחאי: 'בתו של פרעה היתה, וכיון שראתה מעשיה של שרה, אמרה: 'מוטב להיות שפחת שרה מבת פרעה'".

אהבת שרי להגר - על פי בעל הליקוטים (בחומש "רב פנינים"): "וזה מנהג העולם, שהאשה שאין לה בנים, כאשר תוליד אשה אחרת הנאהבת לה, יהיו בעיניה בני אהובתה כבניה והיא תגדלם ותהיה להם אומנת כבניה... ולפי שהגר היתה אז אהובה אצל שרה, על כן נתנה אותה לאברהם".

דברי שרי לשרות שבאו לבקרה - בראשית רבה (מה, ד).

פסוק ב: מדוע שרי נתנה את הגר לאברם? - א. כדי ששרי תרווה נחת מבני הגר - רמב"ן: "שיהיה לה נחת רוח בבני שפחתה". ובעל הליקוטים (בחומש "רב פנינים") שם כתב: "שהבנים שיהיו לו משפחתה, יהיו לה לבנים שהיא תגדלם". ב. בזכות חסדה עם הגר תזכה להפקד - רש"י: "אבנה ממנה - בזכות שאכניס צרתי לתוך ביתי".

אהבת אברם לשרי - רמב"ן: "אף על פי שאברם מתאוה מאד לבנים, לא עשה כן בלא רשות שרי, וגם עתה לא נתכוון שיבנה הוא מהגר ויהיה זרעו ממנה, אבל כל כוונתו לעשות רצון שרה שתבנה ממנה, שיהיה לה נחת רוח בבני שפחתה".

צדקתה של הגר - מדרש ילמדנו: "ציער הקב"ה לאברהם ושרה ולא נתן להם בנים בשביל הגר שהיתה צדקת, שתכנס לאברהם ויעמוד ממנה בן".

שרי לימדה את הגר יראת ה' - על פי רש"י (יב, ה): "ושרי מגיירת הנשים".

פסוק ג: שרי לא קנאה בהגר - מדרש הגדול: "להודיעך כח אמנו שרה שלא קנאה בשפחתה, אלא נתכוונה לשם שמים".

דברי שרי להגר - בראשית רבה (מב, ג): "לקחתה בדברים, אמרה לה: 'אשריך שאת מדבקת לגוף הקדוש הזה'".

פסוק ד: כפיות הטובה של הגר - על פי האברכנאל: "וכן שרה, כאשר ראתה את הגר בגאווה וגאון דרך רע...".

פסוק ו: כוונתה הטובה של שרי בענותה את הגר - הר"ן (מובא בהערות לרלב"ג): "להשיבה אל הראוי, לטוב לה, עינתה אותה והשתעבדה בה בקושי יותר ממה שהיתה, להשיבה אל המיצוע".

ורלב"ג כתב: "אמר אליה הנביא [מלאך ה'] שתשוב אל גבירתה ותכנע תחת ידה ותקבל המוסר ממנה, כי כוונת שרי היתה לטוב לה לא לנקמה ממנה".

פסוק ח: הגר לא נבהלה מהמלאכים, כי היתה רגילה לראותם בבית אברם ושרי - רש"י (בפסוק י"ג): "ותדע שהיתה רגילה לראותם, שהרי מנוח (אביו של שמשון) ראה את המלאך פעם אחת ואמר 'מות נמות', וזו ראתה ארבעה זה אחר זה ולא חרדה".

פסוק יב: "פרא אדם" - גדל במדבר - רש"י: "טוהב מדברות לצוד חיות, כמו שכתוב: 'ויהי רובה קשת וישב במדבר פארן'".

ישמעאל יגזול את הבריות - רש"י: "ידו בכל - ליסטים (שודד)".

פסוק יג: הגר היתה רגילה לראות מלאכים בבית אברם ושרי - רש"י: "וכי סבורה הייתי שאף הלום (כאן) במדברות ראיתי שלוחו של מקום, אחרי רואי אותם בבית אברם, ששם הייתי רגילה לראות המלאכים".

פסוק טז: הגר סיפרה לאברם על שם בנה - הרמב"ן: "כי המלאך ציוה להגר שתקראנה כן, והיא יראה... וגילתה לו (לאברהם) הענין, ואברהם קיים דבר ה'".

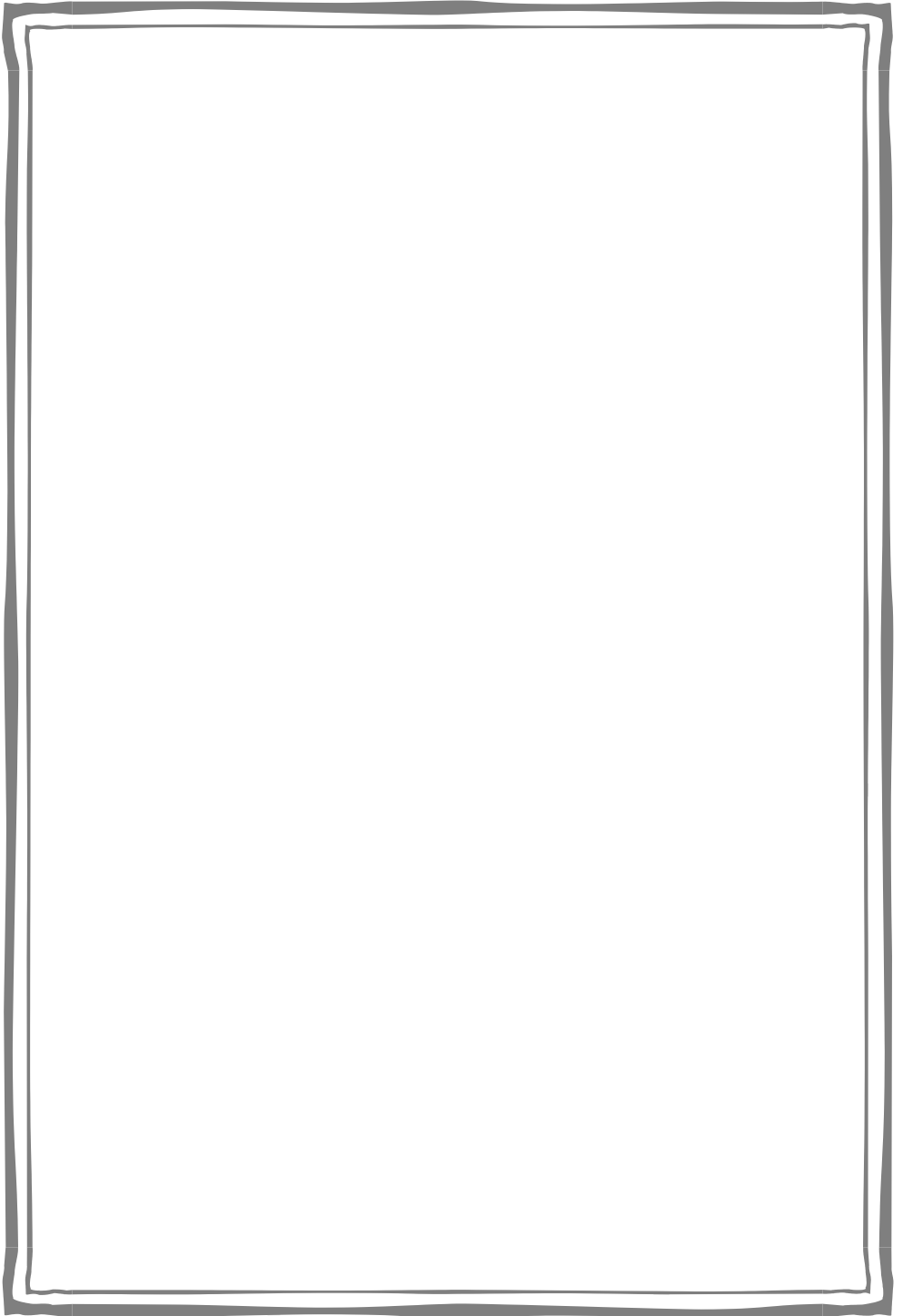
אברם קרא לישמעאל ברוח הקודש - רש"י: "אף על פי שלא שמע אברם דברי המלאך שאמר 'וקראת שמו ישמעאל', שרתה רוח הקודש עליו וקראו ישמעאל".

פרק יז

הַבְּרִית בֵּין ה' לְאַבְרָם
וּבְרִית הַמִּילָה

הַבְּרִית בֵּין ה' לְאַבְרָם וּבְרִית הַמִּילָה

(פְּרָק יז)

"וַיְהִי אַבְרָם בֵּין תְּשָׁעִים שָׁנָה וְתִשְׁעֵי שָׁנִים" (פְּסוּק א)

אַבְרָם הָיָה זָקֵן מְאֹד, בְּגִיל שְׁבַדְרָךְ כָּלֵל כָּבֵד לֹא נוֹלָדִים בּוֹ יְלָדִים.

"וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו, אֲנִי אֵל שְׂדֵי"

📖 "וַיֵּרָא" - נִרְאָה.

ה' אָהַב אֶת אַבְרָם וְלָכֵן נִרְאָה אֵלָיו וְהוֹדִיעַ לוֹ אֶת שְׁמוֹ "אֵל שְׂדֵי".

"הַתְּהַלֵּךְ לְפָנָי"

מָה הָיְתָה כְּנַת ה' בְּצוּוֵי לְהַתְּהַלֵּךְ לְפָנָיו?

לְהַתְּהַלֵּךְ לְפָנָיו ה', פְּרוּשׁוֹ שֶׁל דָּבָר הוּא לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי ה' וּלְקַיֵּם מִצְוֹתָיו.

"וְהָיָה תַמִּים"

תְּהִיָּה שְׁלֵם, כְּלוּמַר תְּקַיֵּם אֶת כָּל מִצְוֹתַי.

ה' מְצַוֶּה אֶת אַבְרָם לְקַיֵּם בְּאַהֲבָה גַם אֶת הַמִּצְוֹת הַקְּשׁוֹת, גַּם אִם לֹא יָבִין אֶת טַעְמָן.

”וְאַתָּנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ”

📖 "וְאַתָּנָה" - אָנִי אֶתְּנֶה.

בְּרִית זו, שֶׁה' מְקַיֵּם עִם אַבְרָם, מְרָאָה עַד פְּמָה גְדוּלָה אֶהְבֵּת ה' לְאַבְרָם. מִבֵּין כָּל בְּרִיתֵי הָעוֹלָם, רַק עִם אַבְרָם בָּחַר ה' לְכָרוֹת בְּרִית.

”וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו”

וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹקִים לֵאמֹר” (פְּסוּק ג)

אַבְרָם נָפַל עַל פָּנָיו, כִּי הִתְמַלֵּא יְרָאָה מִפְּנֵי ה' שֶׁנִּרְאָה אֵלָיו, וְכֵן מִתּוֹךְ רִצּוֹן לְהוֹדוֹת לַה' עַל שֶׁבָחַר לְכָרוֹת אֵתוֹ בְּרִית.

”אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אֵתְךָ”

וְהָיִיתָ לְאֵב הַמּוֹן גּוֹיִם” (פְּסוּק ד)

מָה הָיְתָה כְּוָנַת ה' בְּבָרְכוֹ אֵת אַבְרָם שֶׁיְהִיָּה לְאֵב הַמּוֹן גּוֹיִם?

הַכְּוָנָה הִיא, שֶׁמֵּאַבְרָם יֵצְאוּ עַמִּים רַבִּים. יַחַד עִם זֹאת אַבְרָם יִלְמַד אֲנָשִׁים רַבִּים לְעַבֵּד אֵת ה', כְּמוֹ אֵב הַמְּלַמֵּד אֵת בְּנָיו.

”ולא יקרא עוד את שִׁמְךָ אֲבָרָם

וְהָיָה שִׁמְךָ אֲבָרָהֶם

כִּי אֲב הַמוֹן גּוֹיִם נִתְתִּיךָ” (פְּסוּק ה)

השם אֲבָרָם הוא מלשון אָב. שנים רבות הָיָה אֲבָרָם - אָב לְאָרָם, הוא התאמץ מאוד לְלַמֵּד את בְּנֵי אֲרָצוֹ לְהִתְפַּלֵּל לֵה' וּלְעַבְדּוֹ.

כַּעַת קוֹרָא ה' לְאֲבָרָם - ”אֲבָרָהֶם”, לֵאמֹר, מַעֲתָה יִהְיֶה אֲבָרָם אָב וּמִוֹרָה חֲכָמָה וְדַעַת וְעִבּוּדַת ה' לְגוֹיִים רַבִּים.

”וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמָאֵד מְאֹד וְנִתְתִּיךָ לְגוֹיִם” (פְּסוּק ו)

ה' אוֹהֵב אֶת אֲבָרָהֶם, וּמְבַרֵךְ אוֹתוֹ שֶׁמְבַנְיָו יֵצְאוּ עַמִּים חֲשׁוּבִים.

ומי יִהְיֶה הַחֲשׁוּב מִפְּלֶם ?

הַגּוֹי הַגָּדוֹל מִפְּלֶם הוּא עַם יִשְׂרָאֵל, שִׁיָּצֵא מֵיֶעֱקֹב, בֶּן בְּנוֹ שֶׁל אֲבָרָהֶם, וְהוּא יִהְיֶה הַחֲשׁוּב מִפְּלֶם.

ה' הִבְטִיחַ לְאֲבָרָהֶם :

”וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ”

מִזִּרְעוֹ יֵצְאוּ מְלָכִים גְּדוֹלִים וְחֲשׁוּבִים שִׁימְשְׁלוּ בְּעַמִּים, כְּמוֹ דָּוִד וּשְׁלֹמֹה.

”וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי

בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ

לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם

לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹקִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ” (פְּסוּק ז')

בְּפְסוּק זֶה מוֹדִיעַ ה' לְאַבְרָהָם שֶׁהוּא בּוֹחֵר בּוֹ וּבְזֶרְעוֹ לְהִיּוֹת לָהֶם לְאֱלֹקִים. ה' יִהְיֶה לָנוּ כְּמוֹ אָב לְבָנָיו וְכְמוֹ מֶלֶךְ לְעַבְדָּיו.

בְּחִיבָה זוֹ תִּהְיֶה לְדוֹרוֹת, נִה' לֹא יַעֲזֹבֵנו לְעוֹלָם.

”וְנִתַּתִּי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ

אֵת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזֹת עוֹלָם” (פְּסוּק ח')

ה' מְבַטֵּחַ לְאַבְרָהָם וּלְזֶרְעוֹ אֶת הָאֶרֶץ הַמְּבֻחָרֶת לְעוֹלָם.

”וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹקִים”

ה' יִהְיֶה לָנוּ לְאֱלֹקִים, וְיִשְׁמַר וְיִשְׁגִּיחַ עָלֵינוּ, בְּמִיחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן.

מֵהוּ הַסִּימָן לְכַךָ שֶׁה' כָּרַת אֶתְנּוּ בְרִית?

נְאֻמֵּר:

”זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ

בִּינֵי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרַעַךְ אַחֲרֶיךָ

הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר" (פסוק י)

ברית המילה היא סימן בבשרנו לְכַךְ שֶׁה' בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים.

ברית המילה תזכיר לנו תמיד שֶׁה' הוא אֱלֹהֵינוּ וְאֵנוּ
עַמּוֹ, וְתָמִיד נַעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ.

"וּבֶן שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר"

בְּאַהֲבָתוֹ אוֹתָנוּ רָצָה ה' שֶׁהָאוֹת תִּהְיֶה קְבוּעָה בְּבִשְׂרֵנוּ
מֵרֵאשִׁית יָמֵי חַיֵּינוּ וְעַד סוּפָם.

"יְלִיד בֵּית וּמִקְנֵת בְּסוֹף

מִכָּל בֶּן נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַעַךְ הוּא"

ה' צִוָּה אֶת אֲבֹרְהֶם לְמוֹל גַּם אֶת עֶבְדָּיו, כְּדֵי שְׂגֹם הֵם
יִזְכְּרוּ אֶת ה' וְיִתְפַּלְלוּ אֵלָיו.

"וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל אֲבֹרְהֶם שְׂרֵי אִשְׁתֶּךָ

לֹא תִקְרָא שְׂמָה שְׂרֵי כִּי שְׂרָה שְׂמָה" (פסוק טו)

השם שָׂרָה הוּא מְלִשׁוֹן שְׂרָרָה וּמְלִכּוֹת, לוֹמַר שְׂמַעְתָּה
שְׂרָה תִלְמַד נְשִׁים רַבּוֹת יוֹתֵר לְהִתְפַּלֵּל לָהּ, וְהֵן יִתְּנוּ לָהּ
כְּבוֹד כְּמוֹ שְׂרָגִילִים לְתֵת לְשֵׁר.

”וּבְרַכְתִּי אוֹתָהּ” (פסוק טז)

ה' מבטיח לאברהם שיברך את שרה שתלד בן, אף שהיא זקנה מאוד.

”וְהִיְתָה לְגוֹיִם מְלִכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ”

מבניה יצאו מלכים גדולים שימשלו בעמים רבים, כמו שלמה המלך שמשל בעמים רבים.

”וַיִּפֹּל אֲבֹרָהֶם עַל פָּנָיו וַיִּצְחַק” (פסוק יז)

אברהם שמח כששמע את דברי ה', אבל חשב שהוא ושרה אינם ראויים לגס פה גדול - שזקנים כמותם יולידו בן, לכן אמר לה':

”וַיֹּאמֶר אֲבֹרָהֶם אֵל הָאֱלֹקִים

לו יִשְׁמַעְעָל יַחְיָה לְפָנָיִךְ” (פסוק יח)

הלואי שישמעאל יחיה נה' יברך אותו וירבה את זרעו.

האם ה' רצה שמישמעאל יצא הגוי הגדול שהבטיח לאברהם?

נדאי שלא. ה' רצה שמאברהם ושרה יצא הגוי הגדול.

וכך נאמר:

"וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֲבֹל שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ יוֹלֶדֶת לְךָ בֵּן

וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק" (פסוק יט)

ה' לא בחר באברהם לבדו, אלא בחר באברהם ושרה אשתו - משניהם ינלד הבן הנבחר שבו יתקיימו כל הברכות.

"וְהִקַּמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתּוֹ

לְבְרִית עוֹלָם לְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו"

ה' מודיע לאברהם שרק עם הבן שינלד לו משרה יכרת ברית לדורות עולם ולא עם שום בן אחר.

כששמע אברהם שממנו ומשרה ינלד הבן הנבחר שמח שמחה רבה.

בן כמה היה אברהם בזמן שה' דבר אתו?

אברהם היה זקן מאוד, בן תשעים ותשע שנים.

אף על פי כן לא המתין אפלו יום אחד ואפלו שעה אחת. הוא הזדרז לקיים את דבר ה' מיד לאחר שה' גמר לדבר עמו.

"וַיֵּכֵל לְדַבֵּר אִתּוֹ" (פסוק כב)

📖 "ויכל" - גמר.

ומיד לאחר מכן:

”ויקח אברהם את ישמעאל בנו

ואת כל ילידי ביתו... וימל את בשר ערלתם”

מדוע מל אברהם את עבדיו לפני שמל את עצמו?

אברהם ידע שאם ימול את עצמו קדם, הוא יהיה חלש, ולא יוכל למול את עבדיו.

מי היו ילידי ביתו?

ילידי ביתו, אלו הילדים שנולדו מהשפחות הפנעניות שקנה אברהם לעבדיו.

”ואת כל מקנת בספו”

אלו העבדים והשפחות שקנה אברהם.

הפנענים היו אדונים אכזריים והעבדו את עבדיהם בעבודות קשות מאוד עד שרבים מהם מתו מרוב עבודה. האדונים לא דאגו לתת להם מספיק אכל וזלזלו גם בשאר צרכיהם.

אברהם קנה אותם לעבדים, כדי שיעזרו לו לשרת את אורחיו הרבים.

כיצד התנהג אברהם עם עבדיו ?

אברהם דאג לעבדיו ; הוא נתן להם אכל ושתיה בשפע וגם ספק את כל צרכיהם.

העבדים שמחו מאוד לעבור מאדוניהם האכזריים אל בית אברהם. הם העריכו מאוד את אברהם ורצו ללמד ממצשיו הטובים ומיראת ה' שלו.

כשאברהם בקש מעבדיו לקיים את מצות המילה, הם הסכימו לכן באהבה ובקצון.

העבדים למדו מאברהם לעשות באהבה את כל דברי ה'.

ביאורי מלים

תמיים - שלם	יליד - הנוולד
ארבה - אעשה שיהיו רבים	מקנת - קנוי
המון - הרבה	ונכרתה - תמות
להפרות - להרבות	להפר - לבטל, לא לקיים
והפריתי - והרביתי	לו - הלואי
והקימותי - אקים	ויכל - גמר
למול - לחתוך את בשר הערלה	

מקורות לפרק יז

פסוק א: התהלכות לפני ה' פירושה עבודת ה' על ידי קיום מצוותיו - על פי רש"י: "פלח קדמי - הדבק בעבודתי". ורמב"ן: "ללכת בדרך אשר אורה אותך... לירא ממנו לכדרו ולעשות מה שיצווה".

"והיה תמים" - שני פירושים - א. לקיים גם את הציוויים הקשים - על פי רש"י: "אף זה ציווי אחר ציווי, היה שלם בכל נסיונותי". **ב.** לקיים מצוות גם כשלא מבינים את טעמן - אבן עזרא: "שלא תשאל למה המילה".

פסוק ב: הברית שנאמרה בפסוק היא ברית של אהבה - רש"י: "ואתנה בריתי - ברית של אהבה וברית הארץ".

פסוק ג: נפילת אברם על פניו מפני מורא ה' - רש"י: "ממורא השכינה".

נפילת אברהם כאות תודה - רד"ק: "השתחויה והודה לאל על שאמר לו שיתן בריתו בינו ובינו, שזה יהיה קיום האהבה אשר אהבו".

פסוק ד: "אב המון גוים" - א. שיצאו מאברם עמים רבים - רד"ק: "כי לא תהיה אב לגוי אחד לבד, אלא להמון גויים, שהרי יצאו ממנו יצחק וישמעאל ובני קטורה וכל אחד מהם יהיה לגוי גדול". **ב.** שאברם ילמד את הגוים להאמין בה' - נצי"ב: "אבל זה היה הרצון והתכלית, שיהיו כל אומות העולם יודעים את ה'... ולדבר זה הזהיר הקב"ה את אברהם שיהיה רצונו להשקיע דעתו להיות לאב המון גויים, להכירם את ה', ובזה יהיה נקרא 'אב המון גוים', כאב המעמיד את בנו על דעת ישרה".

פסוק ה: השם "אברהם" מורה על היותו אב לארם - גמרא ברכות (יג ע"א): "אברהם הוא אברהם, בתחילה נעשה אב לארם, ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו".

פסוק ו: מצאצאי אברהם ימשלו בעמים - תרגום אונקלוס: "ומלכין דשליטין בעממיא".

פסוק ז: הודעת ה' לאברהם על הבחירה בו ובזרעו - הראי"ה קוק (מדבר שור עמ' ריב): "שהתחלת בחירת ישראל נמצאת משעה שצויה ה' יתברך ברית המילה לאברהם אבינו, שאז נאמר: 'להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו', שזה היעוד שיהיה ה' יתברך לזרעו אחריו לעולם, שכיון שחל שם שמים על ישראל - לא יתבטל לעולם". ובעל הליקוטים (בחומש "רב פנינים") כתב: "וכאשר חשק ה' באברהם, אמר לו הקב"ה: 'לך לך מארצך', אבל לא אמר לו עדיין: 'להיות לך לאלקים', רק אמר לתת לו מתנות, כמו שנאמר: 'ואברכך ואגדלה שמך'... ועתה אמר לו התנאים שביניהם כמו שהחתן מתחייב עצמו אל הכלה".

פסוק ח: מעלתה של הארץ - רש"י: "לאחוזת עולם - ושם אהיה לכם לאלקים. אבל הדר בחוצה לארץ דומה כמו שאין לו אלוך".

הברית על הארץ היא לעולם, אפילו אם יגלו - רד"ק: "לאחוזת עולם - אף על פי שיגלו ממנה זמן, אחוזת עולם תהיה להם וישוכו אליה".

פסוק י: מילת העבדים כדי שגם הם יעבדו את ה' - על פי רד"ק: "ואמר לו שימולו בני ביתו עמו, כמו שלמדם דרך ה' כן יעשו זו המצוה שצויהו האל, כי לא יתכן שיהיו בביתו שתי אמונות, ולא שני גויים, שיהיו מקצתם מולים ומקצת אינם מולים".

פסוק יא: ברית המילה היא אות שאנו עבדי ה' - ספורנו: "לאות ברית - זיכרון תמידי ללכת בדרכיו, בהיותו כחותם האדון בעבדו".

פסוק טז: השם "שרה" מורה שהיא תלמד את הגוים - על פי הנצי"ב: "וברכתיה והיתה לגוים - ברכה יתירה, אשר לא די שאומה ישראלית יצאה ממנה, אלא אפילו לגוים תהיה, וכברכת ה' לאברהם".

פסוק טז: משרה יצאו מלכים שישלטו בעמים - אונקלוס: "ומלכין דשליטין בעממיא".

פסוק יח: הצחוק של אברהם היה צחוק של שמחה - רש"י: "זה תרגם אונקלוס 'וחד' לשון שמחה".

אברהם חשב שאינו ראוי לנס כה גדול - על פי רד"ק: "והתמיהה שתמה, לא לפי שלא האמין, כי כבר נאמר 'והאמין בה', אלא כאדם התמה ואומר 'דבר גדול הוא זה אם יעשה עמי האל זה'".

פסוק יט: הברית היא עם אברהם ושרה יחד - עקדת יצחק: "אמנם אחרי הודיעו את כל אלה, חזר הדיבור אליו באותה המידה עצמה ואמר לו כי כל הטוב ההוא הנוסף עליו, מעתה יהיה בשיתוף אשתו הצדקת, שאף היא עתידה להתחדש כמותו, ושלזה לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה, כי מיד עולה היא עמך בגדולה". ובעל צרור המור כתב: "וזה שאמר: 'שרי אשתך' הרי היא כגופך, ולכן לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה' מיום שאתה נקראת אברהם".

פסוק כג: זריזותו של אברהם בקיום מצוות המילה - עקדת יצחק: "ולזה היה מהירות אברהם אבינו לעשות אותה בעצם היום ההוא... לא

איחר הזקן אפילו רגע אחד". ובעל אור החיים כתב: "שלא נתעכב מעשות מצוות ה', אלא תיכף ומיד 'כאשר דיבר'".

המילה נעשתה בשמחה - צרור המור (לפסוק ט): "גם אתה, שאתה מתחיל במצוה, בריתי תשמור בשמחה, מיד כל הנמשכים אחריך יעשוה בשמחה".

הקדמת מילת העבדים - רמב"ן: "כי אברהם נודרו במצוה, המילה שלהם תחילה... ואחר כך מל את עצמו, שאילו הקדים מילתו היה חולה או מסוכן בה מפני זקנותו, ולא היה יוכל להשתדל במילתם".

יחסו הטוב של אברהם כלפי עבדיו - על פי הרמב"ם (הלכות עבדים פ"ט ה"ח): "מדת חסידות ודרכי חכמה שיהיה האדם רחמן ורודף צדק ולא יכביד עולו על עבדו ולא יצר לו ויאכילהו וישקהו מכל מאכל ומכל משתה. חכמים הראשונים היו נותנים לעבד מכל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלין... וכן לא יבזהו ביד ולא בדברים... ולא ירבה עליו צעקה וכעס אלא ידבר עמו בנחת וישמע טענותיו... ואין האכזריות והעזות מצויה אלא בעובדי עבודה זרה, אבל זרעו של אברהם אבינו... רחמנים הם על הכל". ובעל הליקוטים (כד, לד) כתב: "איש כאברהם להיות אהוב ונחמד לשמים ולבריות אין צריך לקנות עבדים ושפחות במעות, אלא כל אדם יתרצה להיות לו עבד עולם".

העבדים נימולו מרצונם הטוב - רמב"ן: "סיפר הכתוב מעלתו ביראת ה' ומעלת כל בני ביתו שכולם זריזים מקדימים למצוות". אבן עזרא: "כולם נימולו אתו ברצונם, והטעם, שלא הכריחם, רק מהרו כולם לעשות ולמלאות רצון ה'".

הרצון למול נבע מהחינוך שקבלו מאברהם - צרור המור: "לפי שהיו מחונכים במצוות נימולו אתו ברצון שלם בלי עיכוב".